

(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचे मराठी भाषांतर.)

(२०२२)१ एस. सी. आर. ११७७

एनकेजीएसबी को- ऑपरेटिव्ह बँक लिमिटेड

वि.

सुबीर चक्रवर्ती आणि इतर

(दिवाणी अपील क्रमांक १६३७/२०२२)

फेब्रुवारी २५, २०२२

(न्यायमूर्ती ए. एम. खानविलकर आणि न्यायमूर्ती सी. टी. रविकुमार)

वित्तीय मालमत्तेचे सिक्युरिटायझेशन आणि पुनर्रचना आणि सुरक्षा हिताची अंमलबजावणी अधिनियम, २००२: कलम १४ (१ ए) - मुख्य महानगर दंडाधिकारी / जिल्हा दंडाधिकारी यांचे अधिकार - वकील नियुक्त करणे आणि त्याला सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधित कागदपत्रांचा ताबा घेण्यासाठी प्राधिकृत करणे आणि ते अधिनियम, २००२ च्या कलम १४ (१ ए) द्वारे सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविणे. असा निर्णय दिला की, अधिनियम २००२ चा उद्देश आर्थिक संस्थांना वसुली किंवा पूर्वबांधणीसाठी उपायांचा अवलंब करून अकार्यक्षम मालमत्तेचे व्यवस्थापन करण्यासाठी सक्षम करणे आहे - कलम १३ (४) मध्ये असे म्हटले आहे की, कर्जदाराने आपले दायित्व पूर्णपणे पार पाडण्यात चूक केल्यास, सुरक्षित कर्जदार एक किंवा अधिक उपायांचा आधार घेऊ शकतो - जर सुरक्षित कर्जदाराला सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घ्यायचा असेल तर, कलम १४ अंतर्गत लेखी अर्ज

सीएमएम /डीएम कडे सादर करावा - दुरुस्तीद्वारे समाविष्ट केलेले कलम १४ (१ए) मध्ये अशी तरतुद आहे की, सीएमएम/डीएम, त्याला अधीनस्थ असलेल्या अधिकाऱ्याला उपरोक्त उद्देशासाठी प्राधिकृत करू शकतो. सीएमएम/डीएमवर सोपविण्यात आलेले वैधानिक दायित्व म्हणजे अधिनियम २००२ च्या कलम १४(१) अंतर्गत लेखी अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर त्वरित कृतीत जाणे - सीएमएम/डीएम आणि वकील न्यायालयाचा अधिकारी असणे यांच्यात अंतर्गत कार्यात्मक अधिनस्थ संबंध आहेत - केंद्र सरकारने असा कोणताही नियम तयार केलेला नाही, जो स्पष्टपणे किंवा गर्भितपणे सीएमएम/डीएम यांना वकील कमिशनर गुंतविण्यास प्रतिबंध करतो - म्हणून कार्यात्मक अधीनता चाचणी लागू करताना, सीएमएम/ डीएम, अधिनियम २००२ च्या कलम १४(१) च्या उद्देशासाठी, वकिलाला अधिनस्थ अधिकारी म्हणून नेमू शकतात.

सुरक्षित कर्जदारानी दाखल केलेली अपिले मंजूर करून आणि कर्जदारांनी दाखल केलेले एसएलपी (दिवाणी) क्र. १२०११/२०२० अलग करून, न्यायालयाने असा निर्णय दिला की,

१. २००२ च्या कायद्याचा मूळ हेतू भारतातील वित्तीय संस्थांना त्यांच्या समकक्षांप्रमाणे, म्हणजे इतर देशांमधील आंतरराष्ट्रीय बँकांप्रमाणेच अधिकार प्राप्त करण्यासाठी सक्षम करणे हा आहे. असेच एक वैशिष्ट्य म्हणजे वित्तीय संस्थांना सिक्युरिटीज ताब्यात घेऊन त्यांची विक्री करण्याचे अधिकार देणे. कलम १३ सुरक्षा हिताच्या अंमलबजावणीशी संबंधित आहे. त्यातील उपकलम (४) मध्ये असे नमूद करण्यात आले आहे की, उपकलम (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत कर्जदाराने आपले दायित्व पूर्णपणे पार

पाडण्यात चूक केल्यास, सुरक्षित कर्जदार उपकलम (४) मध्ये दिलेल्या पैकी एक किंवा अधिक उपायांचा आधार घेऊ शकतो. एक उपाय म्हणजे कर्जदाराच्या सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेणे, ज्यात सुरक्षित मालमत्तेची प्राप्ती करण्यासाठी भाडेपट्टा, नेमणूक किंवा विक्रीद्वारे हस्तांतरणाच्या अधिकाराचा समावेश आहे. सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेतल्यानंतर, ती भाडेतत्त्वावर, नियुक्त करण्यासाठी किंवा विकण्यासाठी पुढील पावले सुरक्षित कर्जदाराद्वारे उचलली जाऊ शकतात. तथापि, २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ नुसार जर सुरक्षित कर्जदाराला सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घ्यायचा असेल तर त्याने अर्जाद्वारे, लेखी स्वरूपात सीएमएम / डीएमशी संपर्क साधावा आणि अशी विनंती प्राप्त झाल्यानंतर सीएमएम / डीएमने योग्य तत्परतेने कृतीत जाणे आवश्यक आहे. त्यावर आदेश दिल्यानंतर त्याला/तिला (सीएमएम/डीएम) २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (२) सह कलम १४ (१) नुसार सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविण्यासाठी सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधीची कागदपत्रे ताब्यात घेणे आवश्यक आहे. आधी नमूद केल्याप्रमाणे, कलम १४ (२) ही एक सक्षम तरतूद आहे आणि सीएमएम / डीएमला अशी पावले उचलण्याची आणि त्यांच्या मते आवश्यक असल्यास बळाचा वापर करण्याची परवानगी देते. २०१३ च्या दुरुस्तीपूर्वीच म्हणजे उपकलम (१ अ) समाविष्ट होण्यापूर्वीच मिळालेले हे पद आजतागायत कायम आहे. उपकलम (१ अ) स्पष्टीकरणात्मक तरतुदीच्या स्वरूपाचे आहे आणि ते केवळ सीएमएम / डीएमच्या त्याच्या अधीनस्थ अधिकाऱ्याची सेवा घेण्याच्या अंतर्निहित अधिकाराची पुनरावृत्ती करते. उपकलम (१ अ) समाविष्ट करणे म्हणजे सीएमएम/डीएममध्ये प्रथमच नवीन अधिकार गुंतवू नयेत. (परिच्छेद २२, २३, २४) (११९८ - जी -एच ; ११९९ - ए -बी ; ११९५ -सी -डी ; ११९९ - एफ -

एच)

२. सीएमएम / डीएमवर सोपविण्यात आलेले वैधानिक दायित्व म्हणजे २००२ कायद्याच्या कलम १४ (१) अंतर्गत त्या उद्देशाने सुरक्षित कर्जदाराकडून लेखी अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर त्वरित कृतीत जाणे. हे सामान्य ज्ञान आहे की संबंधित अधिकारक्षेत्रात, एकच सीएमएम / डीएम आहे. ताबा घेण्यासाठी त्याने प्रत्येक ठिकाणी स्वतः पोहोचणे अपेक्षित असेल, तर काही अधिकारक्षेत्रात व्यावसायिक शहर असल्याने दिलेल्या कार्यक्षेत्रात मोठ्या संख्येने अर्ज आल्याने त्याला तसे करणे अशक्य नसले तरी अव्यवहार्य ठरेल. त्यानुसार, कडक बांधकामामुळे २००२ चा कायदा बनविण्याचा कायदेशीर हेतू नष्ट होईल. वास्तविक, सीएमएम/ डीएम कार्यालयाच्या लॉजिस्टिक समस्या वैधानिक तरतुदीकडे दुर्लक्ष करण्याचा आधार असू शकत नाहीत. हे सीएमएम/डीएम स्वतः /किंवा त्याच्या/तिच्या न्यायालयाचे अधिकारी म्हणून गणल्या जाणाऱ्या ऍडवोकेट कमिशनर सह त्याच्या/तिच्या अधीन असलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्यामार्फत घेऊ शकतात. ऍडवोकेट कमिशनर हि नवीन संकल्पना नाही. दिवाणी प्रक्रिया आणि फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या तरतुदीनुसार वैविध्यपूर्ण प्रशासकीय आणि मंत्रिपदाची कामे करण्यासाठी वकिलाची न्यायालय आयुक्त म्हणून नियुक्ती केली जाते. वकील हे न्यायालयाचा अधिकारी असतो. (परिच्छेद २८, २९, ३६) (१२०४ जी -एच; १२०५ - सी - डी ; १२१० - सी - डी)

३. "कार्यात्मक अधीनता" चाचणी लागू करताना, अधिनियम २००२ च्या कलम १४ चे उपकलम (१ ए) सीएमएम / डीएमसाठी वकील (न्यायालयाचा अधिकारी) ची सेवा घेण्यास कोणताही अडथळा नाही - केवळ त्यासंबंधित सुरक्षित मालमत्ता आणि कागदपत्रे ताब्यात

घेण्यासाठी आणि त्यासंदर्भातील २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ अंतर्गत सीएमएम / डीएमने पारित केलेल्या आदेशांच्या अनुषंगाने सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविण्यासाठी. अशा प्रकारे नियुक्त केलेला वकील सीएमएम/डीएम कार्यालयात किंवा सार्वजनिक सेवेत असणे आवश्यक आहे, असे मानले जात नाही. सीएमएम / डीएम आणि वकील न्यायालयाचा अधिकारी असणे यांच्यात अंतर्गत कार्यात्मक अधीनस्थ संबंध आहेत. ऍडव्होकेट कमिशनरने २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१) अन्वये पारित केलेल्या सीएमएम/डीएमच्या आदेशांची अयोग्य अंमलबजावणी केल्याबद्दल कर्जदारांची भीती स्पष्टपणे चुकीची आहे. शिवाय, न्यायालयाचा अधिकारी म्हणून आणि सीएमएम / डीएमद्वारे नियुक्त केल्यामुळे, ऍडव्होकेट कमिशनरने केलेल्या कृत्यांना २००२ कायद्याच्या कलम १४ (३) अंतर्गत सूट मिळेल - सीएमएम / डीएमद्वारे अधिकृत अधिकारी म्हणून. सीएमएम/डीएम यांनी अशा प्रकारे नियुक्त केलेले वकील त्यांच्यावर सोपवलेल्या कामाचा गैरवापर करतील आणि ते कायदानुसार काटेकोरपणे पार पाडले जाणार नाही किंवा ते सत्तेच्या गैरवापराचे प्रकरण असेल, असे मानण्याचे कारण नाही. त्याऐवजी वकील हे न्यायालयाचे अधिकारी असल्याबद्दल दाखविलेला संस्थात्मक विश्वास किंवा विश्वास लक्षात घेता, २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१) अन्वये सीएमएम/डीएमने दिलेल्या आदेशांच्या अंमलबजावणीसाठी एखाद्या वकिलाची आयुक्त म्हणून नेमणूक केल्यास ती जबाबदारी व कर्तव्य प्रामाणिकपणे व कायद्याच्या नियमांनुसार पार पाडले जाईल, असा अंदाज बांधला पाहिजे. (परिच्छेद ४२) (१२१२ इ - एच; १२१३ - ए - सी)

प्राधिकृत अधिकारी, इंडियन बँक वि. डी. विशालक्शी आणि दुसरा. (२०१९)

एससीआर १७७ - भिस्त ठेवली.

मुहम्मद अश्रफ आणि दुसरा. वि. युनियन ऑफ इंडिया आणि इतर. एआयआर २००९ केरळ १४; दि फेडरल बँक लिमिटेड., एर्नाकुलम वि. ए .वि.पुणूस एआयआर २०१४ केरळ ७; वि.एस. सुनीथा वि. फेडरल बँक लिमिटेड. २०१८ एससीसी ऑनलाईन केइआर १२८६६; एस. चंद्रमोहन आणि दुसरा वि. दि चिफ मेट्रोपॉलिटन मॅजिस्ट्रेट, एगमोर, चेन्नई आणि इतर. २०१४ एससीसी ऑनलाईन एमएडी ७८६९; राहुल चौधरी वि. आंध्र बँक आणि इतर. २०२० एससीसी ऑनलाईन डिइएल २८४; मे. जे. मार्क्स एक्झीम (इंडिया) प्रायव्हेट लिमिटेड वि. पंजाब नॅशनल बँक २०१७ एससीसी ऑनलाईन बीओएम २२४६; साकीरी वासू वि. स्टेट ऑफ उत्तरप्रदेश आणि इतर (२००७) ११ एससीआर ९८०; दत्तात्रय मोरेश्वर वि. दि स्टेट ऑफ बॉम्बे आणि इतर (१९५२) एससीआर ६१२; महादेव गोविंद धारगे आणि इतर वि. स्पेशल लँड एक्विझीशन ऑफिसर , अप्पर कृष्णा प्रोजेक्ट , जमखंडी, कर्नाटक (२०११) ८ एससीआर ८२९; संग्राम सिंग वि. निवडणूक प्राधिकरण , कोताह आणि दुसरा. (१९५५) एससीआर १; ए . सेंट. अरुणाचलम पिल्लई वि. मे. सदर्न रोडव्हेज लिमिटेड आणि दुसरा . १९६० एससीआर ७६४; एस कृष्णस्वामी मुदलियार आणि दुसरा वि. पी.एस पलाणी पिल्लई आणि दुसरा एआयआर (१९५७) एमएडी ५९९; बी. विरस्वामी आणि दुसरा वि. आंध्रप्रदेश राज्य आणि इतर ए आय आर १९५९ एपी ४१३; ललित मोहन दास वि. दि ऍडवोकेट जनरल, ओरिसा आणि दुसरा (१९५७) एससीआर १६७; ओ.पी. शर्मा आणि इतर वि. पंजाब आणि हरियाणा उच्च

न्यायालय (२०११) ६ एससीआर ३०१; सथीदेवी वि. प्रसन्न आणि दुसरा. (२०१०) ६ एससीआर ६५७; मे. हिरालाल रतनलाल आणि इतर वि. उत्तरप्रदेश राज्य आणि दुसरा इतर (१९७३) २ एससीआर ५०२; दीपक बाबरीया आणि दुसरा वि. गुजरात राज्य आणि इतर (२०१४) २ एस सी आर ७१ - संदर्भित.

प्रकरण विधी संदर्भ

(२००७) ११ एससीआर ९८०	संदर्भित	परिच्छेद ९
(१९५२) एससीआर ६१२	संदर्भित	परिच्छेद १२
(२०११) ८ एससीआर ८२९	संदर्भित	परिच्छेद १२
(१९५५) एससीआर १	संदर्भित	परिच्छेद १२
(१९६०) एससीआर ७६४	संदर्भित	परिच्छेद १७
(१९५७) एस सीआर १६७	संदर्भित	परिच्छेद ३८
(२०११) ६ एससीआर ३०१	संदर्भित	परिच्छेद ३९
(२०१०) ६ एससीआर ६५७	संदर्भित	परिच्छेद ४३
(१९७३) २ एससीआर ५०२	संदर्भित	परिच्छेद ४३
(२०१४) २ एससीआर ७१	संदर्भित	परिच्छेद ४३
(२०१९) एससीआर १७७	भिस्त ठेवली	परिच्छेद ४४

दिवाणी अपिलीय अधिकारिता : दिवाणी अपील क्र. १६३७/२०२२.

मुंबई येथील उच्च न्यायालयाच्या अधिकारीतेने रिट याचिका (एल) २८४८०/२०१९ सह दिवाणी अपील क्र. १६३८, १६३९ आणि १६४०/२०२२ आणि एसएलपी (दिवाणी) क्र.

१२०११/२०२० मध्ये दिनांक ०६. ११. २०१९ रोजी दिलेला न्यायनिर्णय आणि आदेशातून उद्धवलेले.

राणा मुखर्जी, वरिष्ठ वकील, मनिष शंकर श्रीवास्तव, मिस. कल्पना, मिस. पल्लवी बाघेल, अभिषेक कुमार सिंग, विराज कदम, सौम्या दत्ता, देवेंद्रकुमार सिंग, करुणाकर महालिक, मनोरंजन मिश्रा, गौरांग बिस्वाल, बी. रघुनाथ, श्रीराम पी, मिस. एन. सी. कविथा , पवन केआर दबास, मिस. प्रेरणा रॉबिन, मिस. मुस्कान गर्ग, मिस. जेसिका भारद्वाज, मिस. डेझी हन्नाह, मिस. कणिका शर्मा, मिस. ओइन्द्रीला सेन, एम.एल. गणेश, के.वि. विजयकुमार, राहुल चिटणीस, सचिन पाटील, आदित्य ए. पांडे, जीओ जोसेफ, मिस. श्वेतल शिपल, हजर पक्षकारांचे वकील.....

न्यायमूर्ती ए. एम. खानविलकर,यांनी न्यायालयाचा न्यायनिर्णय दिला,

१. या प्रकरणांमध्ये गुंतलेला मूलभूत प्रश्न असा आहे: जिल्हा दंडाधिकारी ^१ किंवा मुख्य महानगर दंडाधिकारी^२ २ याना वकील नियुक्त करणे आणि त्याला / तिला सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधित कागदपत्रांचा ताबा घेणे आणि वित्तीय मालमत्तेचे सिक्युरिटायझेशन आणि पुनर्रचना आणि सुरक्षा हिताची अंमलबजावणी अधिनियम, २००२^३ ३ च्या कलम १४ (१ ए) च्या अर्थानुसार सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविणे?, उघड आहे का ?

२. मुंबई उच्च न्यायालयाने ^४ २०१९ च्या रिट याचिका (एल) क्रमांक २८४८० मधील ६. ११. २०१९ च्या निर्णय आणि आदेशाद्वारे असे मत व्यक्त केले की वकील सीएमएम किंवा

१थोडक्यात, “डीएम ”

२थोडक्यात, “सीएमएम”

३ थोडक्यात, “अधिनियम २००२”

४थोडक्यात, “ मुंबई उच्च न्यायालय ”

डीएमचे अधीनस्थ अधिकारी नसल्यामुळे अशी नियुक्ती बेकायदेशीर ठरेल. या निर्णयाविरोधात संबंधित पक्षकारांनी चार वेगवेगळे अपील ⁵ दाखल केले आहेत. दुसरीकडे, मद्रास ⁶ येथील उच्च न्यायालयाने सी.आर.पी.क्र.७९०/२०२० मधील १८.३.२०२० च्या न्यायनिर्णय व आदेशाद्वारे त्याच उच्च न्यायालयाच्या पूर्वीच्या निर्णयाचे अनुसरण करताना वकिलाला न्यायालयाचा अधिकारी मानले जाते आणि त्यामुळे तो सीएमएम किंवा डीएमच्या अधीन असतो या युक्तिवादावर उलट भूमिका घेतली आहे. असे ठरवून न्यायालयाने सुरक्षित कर्जदाराने (कॅनरा बँक) दाखल केलेली दिवाणी पुनरीक्षण याचिका या निर्णयाविरोधात कर्जदारांनी विशेष अनुमती याचिका ७ दाखल केली आहे.

३. केरळ उच्च न्यायालये (महंमद अशरफ व अन्य विरुद्ध भारत सरकार व इतर मध्ये ⁷ ; फेडरल बँक लिमिटेड, एर्नाकुलम विरुद्ध ए.व्ही. पुन्नास ⁸ आणि व्ही.एस. सुनीता विरुद्ध फेडरल बँक लिमिटेड.⁹१०), मद्रास (एस. चंद्रमोहन आणि अन्य विरुद्ध मुख्य महानगर दंडाधिकारी, एगमोर, चेन्नई व अन्य¹⁰ ११ आणि दिल्ली (राहुल चौधरी विरुद्ध आंध्र बँक आणि इतर ¹¹१२ मध्ये) मद्रास उच्च न्यायालयाच्या निर्णयापासून उद्भवलेल्या विशेष अनुमती याचिका ¹²१३ मध्ये कॅनरा बँकेच्या बाबतीत हीच भूमिका घेतली आहे.

5 दिवाणी अपील क्र. .../२०२२ @ एसएलपी(दिवाणी)क्र. ३०२४०/२०१९ दिवाणी अपील क्र.../२०२२ @ एसएलपी (दिवाणी) क्र. २०५५/२०२०; दिवाणी अपील क्र.../२०२२ @ एसएलपी (दिवाणी) क्र.../२०२२ @ डायरी क्रमांक १७०५९/२०२० आणि दिवाणी अपील क्रमांक/२०२२ @ एसएलपी (दिवाणी) क्रमांक/२०२२ @ डायरी क्रमांक २३७३३/२०२०

6 थोडक्यात, “मद्रास उच्च न्यायालय”

7 एसएलपी (दिवाणी) क्र. १२०११/२०२०

8 एआयआर २००९ केरळ १४

9 एआयआर २०१४ केरळ १४

10 २०१८ एससीसी ऑनलाईन केइआर १२८६६

11 २०१४ -५-एल.डब्ल्यू ६२० ; २०१४ एससीसी ऑनलाईन एमए डी ७८६९

12 २०२० एससीसी ऑनलाईन डि इ एल २८४

४. मुंबई उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने दिलेल्या मेसर्स जे. मार्क्स एक्झिम (इंडिया) प्रायव्हेट लिमिटेड विरुद्ध पंजाब नॅशनल बँक ¹³१४ या खटल्यातील निर्णयाचा आधार घेत मुंबई उच्च न्यायालयाच्या समन्वय पीठाने सुरक्षित कर्जदारांच्या बाजूने विचाराधीन मुद्द्याचे उत्तर दिले आणि कर्जदारांनी केरळ , मद्रास आणि दिल्ली उच्च न्यायालये या इतर तीन उच्च न्यायालयांनी घेतलेल्या मताच्या धर्तीवर कर्जदार. मात्र, मुंबई उच्च न्यायालयाच्या समन्वय पीठाने दिलेल्या निकालात असे निदर्शनास आले आहे की, या निर्णयात नेमक्या कोणत्या प्रश्नाचा विचार करण्यात आला आहे, याचा विचार या निर्णयात करण्यात आलेला नाही.

५. थोडक्यात सांगायचे तर, विचाराधीन प्रत्येक प्रकरणात सीएमएम / डीएमने २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१ ए) अंतर्गत अधिकारांचा वापर करून एका वकिलाची नेमणूक केली. मुंबई उच्च न्यायालयाच्या निर्णयातून उद्भवलेल्या खटल्यांमध्ये कर्जदारांनी उच्च न्यायालयात विनंती केली होती की, २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ अन्वये सुरक्षित कर्जदाराने (बँक) दाखल केलेल्या अर्जावर अतिरिक्त मुख्य महानगर दंडाधिकारी ¹⁴१५ , तृतीय न्यायालय, एस्लेनेड, मुंबई यांनी २६.७.२०१९ रोजी एक आदेश पारित करून त्यासंबंधीची सुरक्षित मालमत्ता व कागदपत्रे ताब्यात घेण्यासाठी व ती सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविण्यासाठी वकिलाची नेमणूक करावी. एसीएमएमने दिलेल्या आदेशात म्हटले आहे की, गोरेगाव (पश्चिम), मुंबईतील गोरेगाव (पश्चिम) येथील 'कल्पतरू शिखर' म्हणून ओळखली जाणारी 'एसीएमएम' ही इमारत १५ मध्ये दोन बेसमेंट कार स्पेससह फ्लॅट क्रमांक २६२, २६ वा मजला, इमारत क्रमांक ०२ गहाण ठेवलेल्या कर्जदारांना बँकेने ३१.१.२०१५ रोजी ४.४४

13तळटीप क्र. ७ पहा

14२०१७ एससीसी ऑनलाईन बीओएम २२४६

कोटी रुपयांचे कर्ज दिले होते. तसेच कर्जदारांनी ३०.१०.२०१७ रोजी थकबाकी केली होती. त्यांचे खाते अनुत्पादक मालमत्ता ¹⁵१६ घोषित करण्यात आले. त्याचाच एक भाग म्हणून १३.११.२०१७ रोजी २००२ च्या कायद्याच्या कलम १३(२) अन्वये त्यांना नोटीस बजावून रजिस्टर्ड पोस्ट ए.डी.ने पोस्ट केली. डॉकेट 'इन्फॉर्मेशन पोस्ट' करून परत करण्यात आले, म्हणजे दिलेल्या पत्त्यावर ज्यांना नोटीस दिली होती ते उपलब्ध नव्हते. बँकेने कर्जदारांना ३१. १२. २००१७ रोजी प्रसिद्धीद्वारे नोटीस बजावून साठ दिवसांच्या आत थकबाकी भरण्याचे आवाहन केले आहे, असेही आदेशात नमूद करण्यात आले आहे. मात्र, कर्जाची रक्कम थकीत राहिली. परिणामी, सुरक्षित कर्जदाराने एसीएमएमकडे योग्य निर्देश देण्यासाठी संपर्क साधला, त्या अर्जावर वकील नियुक्त करण्याचा २६. ७. २०१९ चा आदेश देण्यात आला. ११.१०.२०१९ रोजी वकिलांकडून कर्जदारांना ही माहिती देण्यात आली. त्या आदेशाला कर्जदारांनी भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद २२६ अन्वये रिट याचिका¹⁷ १७ द्वारे मुंबई उच्च न्यायालयात आव्हान दिले होते, ज्याचा निर्णय उच्च न्यायालयाने २००२ च्या कायद्याचे कलम १४ (१ अ) सीएमएम/डीएमला वकिलाला अधिकृत करण्याची परवानगी देत नाही, असा निर्णय दिला आहे. १६ थोडक्यात, "एनपीए" १७ रिट याचिका (एल) क्रमांक २८४८० /२०१९ तरतुदीमध्ये वापरलेली भाषा पूर्णपणे स्पष्ट आहे. असे शिष्टमंडळ केवळ अधीनस्थ अधिकाऱ्यालाच करता येत होते, इतर कोणालाही नाही. सीएमएम/डीएमकडे अपुरे अधीनस्थ कर्मचारी आहेत आणि सुरक्षित मालमत्तेची विल्हेवाट लावून थकीत थकबाकी ताब्यात घेणे आणि वसूल करणे सुरक्षित कर्जदाराला अक्षरशः अशक्य नसले तरी अवघड आहे, हा युक्तिवाद उच्च

15 थोडक्यात, " एसीसीएम"

16 थोडक्यात, "एनपीए "

17 रिट याचिका (एल) क्र. २८४८०/२०१९

न्यायालयाने फेटाळून लावला. उच्च न्यायालय त्या युक्तिवादाने प्रभावित झाले नाही आणि त्यांनी नमूद केलेल्या तरतुदीचा काटेकोरपणे अर्थ लावणे पसंत केले. सुरक्षित कर्जदारांनी या न्यायालयात अपील¹⁸ १८ करून हा निर्णय फेटाळून लावला आहे.

६. मद्रास उच्च न्यायालयाच्या निर्णयावरून उद्भवलेल्या विशेष अनुमती याचिका ¹⁹१९ कडे परत जाणे. बँकेने कर्जदारांना त्यांची मालमत्ता गहाण ठेवून कर्ज दिले होते. थकबाकी भरण्याची मागणी करूनही कर्जाची रक्कम थकीत राहिली. परिणामी बँकेने या खात्याचे एनपीए म्हणून वर्गीकरण केले आणि त्याकड तर कर्जदारांना २१. ७. २०१७ च्या २००२ च्या कायद्याच्या कलम १३ (२) अन्वये नोटीस बजावली. अखेर बँकेने ताबा नोटीस बजावून प्राधिकृत अधिकाऱ्यामार्फत मालमत्तेचा प्रतिकात्मक ताबा घेतला. ते दोन अग्रगण्य वृत्तपत्रांमध्ये प्रसिद्ध झाले. कर्जदारांनी २००२ च्या कायद्याच्या कलम १३ (४) अन्वये बजावलेल्या नोटीसला आव्हान दिले. ते आव्हान अयशस्वी ठरले. त्याकड तर बँकेने सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी सीएमएमकडे अर्ज दाखल करून २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ अन्वये कारवाई केली. कर्जदारांनी २०१९ चा एसए क्रमांक ५९ असा अर्ज दाखल करून विक्री नोटीसला आव्हान दिले. कर्जदारांच्या बाजूने आणि बँकेला सुरक्षित मालमत्तेच्या विक्रीपासून रोखण्यासाठी कोणताही मनाई आदेश देण्यात आला नाही. त्यामुळे बँकेने २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ अन्वये सीएमएमकडे अर्जाचा पाठपुरावा केला, जो ६.८.२०१९ रोजी सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी ऍडव्होकेट कमिशनरची नेमणूक करून निकाली काढण्यात आला. तर २०१९ चा एसए क्रमांक ५९ असल्याने कर्जदारांनी दाखल केलेला अर्ज

18तळटीप क्र. ५ पहा

19तळटीप क्र. ७ पहा

फेटाळण्यात आला. मध्यंतरी, कर्जदारांनी २०१९ च्या सीआरएल एमपी क्रमांक २९९५ मध्ये ऍडव्होकेट कमिशनर नियुक्त करण्याच्या सीएमएमने ६.८.२०१९ रोजी दिलेल्या आदेशाला आव्हान देत २०१९ च्या एसए क्रमांक ३९९ मध्ये आणखी एक अर्ज दाखल केला.

कर्ज वसुली न्यायाधिकरण II ²⁰२० , चेन्नईने २०१९ च्या एसए क्रमांक ३९९ ला परवानगी देताना असे म्हटले की २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१) मधील तरतुदीच्या खंड (१) ते (९) अंतर्गत बंधनकारक केलेल्या प्रक्रियेचे सुरक्षित कर्जदाराने (बँक) पालन केले नाही आणि कोणत्याही परिस्थितीत, अडव्होकेट कमिशनरची नियुक्ती बेकायदेशीर होती. लवादाने ४.२.२०२० च्या आदेशाद्वारे आव्हान मंजूर केले. भारतीय राज्यघटनेच्या कलम २२७ अन्वये दिवाणी पुनरीक्षण याचिका ²¹२१ च्या माध्यमातून बँकेने मद्रास उच्च न्यायालयासमोर हा न्यायनिर्णय मान्य केला. उच्च न्यायालयाने या न्यायनिर्णयाच्या परिच्छेद ९ मध्ये विचारार्थ निर्माण झालेल्या दोन मुद्द्यांची नोंद घेतली. पहिला मुद्दा २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ च्या कलम (१) ते (९) चे पालन न केल्याच्या याचिकेवर लवादाने नोंदविलेल्या निष्कर्षाच्या अचूकतेचा होता. ते स्पष्टपणे चुकीचे असल्याचे सांगून बाजूला ठेवले गेले (संबंधित निकालातील परिच्छेद १० आणि ११ पहा). तथापि, ऍडव्होकेट कमिशनर नेमण्याच्या सीएमएम/डीएमच्या अधिकाराविषयीच्या दुसऱ्या मुद्द्यावर, उच्च न्यायालयाने आपल्या आधीच्या निर्णयाचा तसेच दिल्ली आणि केरळ उच्च न्यायालयांचा आधार घेत असा निष्कर्ष काढला की लवादाने स्पष्ट चूक केली आहे, ज्यात संबंधित निर्णयात नमूद केलेल्या त्याच उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाची दखल न घेणे समाविष्ट आहे. थोडक्यात, मद्रास उच्च न्यायालयाने

20 थोडक्यात, “न्यायधिकरण”

21 सिआर पी क्र. ७९०/२०२०

सुरक्षित कर्जदाराचा (बँक) युक्तिवाद मान्य केला की २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१ ए) नुसार सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविण्यासाठी सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधित कागदपत्रे ताब्यात घेण्यासाठी ऍडव्होकेट कमिशनर नियुक्त करणे सीएमएम/ डीएमसाठी खुले आहे. या निर्णयाला कर्जदारांनी विशेष अनुमती याचिका²² २२ द्वारे या न्यायालयात आव्हान दिले आहे.

७ . आम्ही ज्येष्ठ वकील राणा मुखर्जी, विराज कदम, मनीष शंकर श्रीवास्तव, देवेंद्र कुमार सिंह आणि एम. एल. गणेश, कर्जदारांची बाजू मांडणारे विद्वान वकील बी. रघुनाथ आणि महाराष्ट्र राज्याचे अभ्यासू वकील राहुल चिटणीस यांचे म्हणणे ऐकले आहे.

८. वर म्हटल्याप्रमाणे, या सर्व प्रकरणांमध्ये एकच प्रश्न समान आहे: सीएमएम/ डीएम, अधिनियम २००२ च्या कलम १४ (१ अ) अंतर्गत अधिकारांचा वापर करून वकिलाची नेमणूक करू शकतात का ? या तरतुदीत वापरण्यात आलेल्या अभिव्यक्तीमुळे हा प्रश्न निर्माण झाला आहे, "त्याच्या अखत्यारीतील कोणत्याही अधिकाऱ्याला अधिकृत करू शकतो".

९. विचाराधीन मुद्द्याशी संबंधित सर्वात पहिला निर्णय केरळ उच्च न्यायालयाचा मोहम्मद अशरफ ²³२३ मधील आहे, ज्यामध्ये उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने हा युक्तिवाद फेटाळून लावला की कलम १४ च्या आदेशानुसार सीएमएम / डीएमला हे वैयक्तिकरित्या जाणे आणि त्यासंबंधित सुरक्षित मालमत्ता आणि कागदपत्रे ताब्यात घेणे २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (२) मुळे सीएमएम/ डीएम यांना पोलिसांची मदत घेण्याचे आणि सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी आवश्यक सर्व अधिकारांचा वापर करण्याचे आदेश देण्यास सक्षम केले. या मताला पुष्टी देण्यासाठी साकिरी वासू विरुद्ध उत्तर प्रदेश राज्य आणि

22तळटीप क्रमांक ७ येथे उपरोल्लेखित

23तळटीप क्र. ८ येथे उपरोल्लेखित

इतर ²⁴२४ या खटल्यातील या न्यायालयाच्या निर्णयाचा संदर्भ देण्यात आला आहे, ज्यात न्यायालयाने नमूद केले आहे की वैधानिक अधिकारांचे स्पष्ट हस्तांतरण आवश्यक अर्थाने असे अनुदान प्रभावी करण्यासाठी सर्व वाजवी साधनांचा वापर करण्याचा अधिकार ठेवते. दुसऱ्या शब्दांत, प्राधिकरणाने दिलासा देण्याचे अधिकार सूचित केले होते जे कायद्याने स्पष्टपणे दिलेले नाहीत. त्या तर्कावर केरळ उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने असे मत व्यक्त केले की, २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ अन्वये सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्याचा अधिकार असलेल्या दंडाधिकाऱ्यांना अडव्होकेट कमिशनरसह पोलिसांची मदत घेण्यासह सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्याचा अधिकार आहे, जेणेकरून सुरक्षित कर्जदाराला सुरक्षित मालमत्ता ताब्यात घेता येईल. परिणामी, दंडाधिकाऱ्यांना सुरक्षित मालमत्तेची ओळख पटविण्यासाठी एक आयुक्त नियुक्त करता आला आणि त्याचा ताब्यात घेता आला . या न्यायालयाने २.२.२००९ रोजी विशेष अनुमती याचिका (दिवाणी) क्र. १६७१/२००९ बरखास्त केल्यामुळे या निर्णयाला अंतिम स्वरूप प्राप्त झाले आहे. विशेष म्हणजे हा निर्णय कलम १४ मध्ये दुरुस्ती आणि विशेषतः उपकलम (१ अ) ²⁵२५ समाविष्ट करण्यापूर्वी देण्यात आला होता.

१०. अधिनियम २००२ च्या कलम १४ मध्ये सुधारणा करून त्यात उपकलम (१ अ) समाविष्ट केल्या नंतर उद्भवलेल्या फेडरल बँक लिमिटेड, एर्नाकुलम ²⁶२६ च्या प्रकरणात केरळ उच्च न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशांनी वरील निर्णयाचे अनुसरण केले होते.

उपकलम (१ अ) समाविष्ट करूनही महंमद अशरफ ²⁷२७ मधील निकालानंतर विद्वान एकल 24(२००८) २ एससीसी ४०९

25समाविष्ट केले- २०१३ चा कायदा १, कलम ६ (बी) (दिनांक १५.१.२०१३ पासून, एस ओ १७ (इ), दिनांक १५. १. २०१३)
26तळटीप क्र. ९ येथे उपरोल्लेखित

27 तळटीप क्रमांक ९ येथे उपरोल्लेखित

न्यायाधीशांनी या प्रश्नाचे उत्तर पुढील शब्दांत दिले.

"५. ... मात्र, असे ऍडव्होकेट कमिशनर हे जिल्हाधिकारी किंवा मुख्य न्यायदंडाधिकाऱ्यांच्या अधिपत्याखालील अधिकारी नसतात, असे प्रथमदर्शनी वाटू शकते. परंतु फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या कलम १२ आणि १७ चा संदर्भ घेतल्यास असे दिसून येते की जिल्हा दंडाधिकारी किंवा मुख्य महानगर दंडाधिकारी हा शब्द न्यायालय दर्शवितो, वैयक्तिकरित्या अधिकारी नाही. अडव्होकेट कमिशनर हा निश्चितच न्यायालयाच्या अखत्यारीतील अधिकारी असतो आणि एसएआरएफएडएसआय कायद्याच्या कलम १४ (१ अ) मध्ये वापरण्यात आलेल्या शब्दांचा अर्थ सेवेत अधीनस्थ अधिकारी असा समजू नये. फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ च्या कलम २८४ नुसार ज्या साक्षीदारांची न्यायालयात वैयक्तिक उपस्थिती रद्द केली जाते, अशा साक्षीदारांची तपासणी नोंदविण्याचा अधिकार ऍडव्होकेट कमिशनरला देण्यात आला आहे. अशाच तरतुदी दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ च्या आदेश XXVI नियम ७ मध्ये आढळतात ज्यामुळे अडव्होकेट कमिशनर साक्षीदारांचे पुरावे नोंदवू शकतात आणि त्यातील कलम ७५ (जी) मध्ये कोणतेही मंत्रालयीन कार्य देखील करण्यास सक्षम केले जाऊ शकते. सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेणे आणि ती कर्जदार बँकेकडे सोपविणे हे न्यायालयाच्या वतीने अडव्होकेट कमिशनरचे मंत्रालयीन काम आहे. एस ए आर एफ ए ई एस आय कायद्याच्या कलम १४ (१ अ) अन्वये असे कार्य करणारे ऍडव्होकेट कमिशनर केवळ दंडाधिकाऱ्यांच्या अध्यक्षतेखालील न्यायालयाच्या अधीनस्थ अधिकारी म्हणून आपले कर्तव्य पार पाडत आहेत,

ऍडव्होकेट कमिशनर हा मुख्य न्यायदंडाधिकाऱ्यांच्या सेवेत अधीनस्थ अधिकारी नाही आणि म्हणूनच अकार्यक्षम आहे, हा कर्जदाराचा युक्तिवाद केवळ फेटाळला जातो.”

(यावर भर दिला आहे)

११. पुन्हा एकदा केरळ उच्च न्यायालयाच्या आणखी एका विद्वान एकल न्यायाधीशाने व्ही.एस.सुनिथा ²⁸२८ मध्ये त्याच मताचा पुनरुच्चार केला आणि असे म्हटले की सुरक्षित कर्जदारास मदत करणारे दंडाधिकारी सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी आयुक्त नियुक्त करण्यास सक्षम आहेत.

१२. एस. चंद्रमोहन ²⁹२९ मध्ये मद्रास उच्च न्यायालयासमोरही हाच मुद्दा उपस्थित झाला होता. मद्रास उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१ अ) चा दाखला दिल्यानंतर खालीलप्रमाणे निरीक्षण नोंदवले.

"८

मुख्य महानगर दंडाधिकारी किंवा जिल्हाधिकाऱ्यांना त्यांच्या अखत्यारीतील कोणत्याही अधिकाऱ्याला मालमत्ता आणि कागदपत्रे ताब्यात घेण्याचे आणि मालमत्ता आणि कागदपत्रे सुरक्षित कर्जदारांकडे पाठविण्याचे अधिकार प्रदान करणारी ही सक्षम तरतूद आहे.

९. विद्वान मुख्य महानगर दंडाधिकाऱ्यांनी नियुक्त केलेले ऍडव्होकेट कमिशनर कलम १४ (१) च्या अनुषंगाने असतात. कायद्याच्या कलम १४ नुसार सुरक्षित कर्जदार मुख्य महानगर दंडाधिकारी / जिल्हा दंडाधिकाऱ्यांकडे मालमत्ता आणि सुरक्षित कर्जदाराची

कागदपत्रे ताब्यात घेण्यासाठी संपर्क साधू शकतात. मुख्य महानगर दंडाधिकारी स्वतः घटनास्थळाला भेट देऊन मालमत्ता व कागदपत्रे ताब्यात घेण्याऐवजी दिवाणी प्रक्रिया संहितेनुसार कमिशन देण्याच्या बाबतीत ऍडव्होकेट कमिशनरची भेट घेण्यासाठी नेमणूक करू शकतात, कारण मुख्य महानगर दंडाधिकारी/ जिल्हा दंडाधिकाऱ्यांना ताबा घेण्यासाठी वैयक्तिकरित्या भेट देणे शक्य नसते.

१०. २०१३ च्या अधिनियम १ ने समाविष्ट केलेली दुरुस्ती म्हणजे कलम १४ (१-अ) अधीनस्थ अधिकाऱ्यांना वरील कृत्ये करण्यास अनुमती देत आहे आणि मालमत्ता आणि कागदपत्रे ताब्यात घेण्यासाठी आणि सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविण्यासाठी ऍडव्होकेट आयुक्तांना त्याच्यावतीने जाण्याचे अधिकार देण्यास मुख्य महानगर दंडाधिकाऱ्यांना कोठेही प्रतिबंधित करत नाही. या दुरुस्तीमुळे मुख्य महानगर दंडाधिकारी/ जिल्हा दंडाधिकाऱ्यांना अशी मालमत्ता आणि दस्तऐवज अधिकृत करण्याचा किंवा ताब्यात घेण्याचा अधिकार देण्यात आला आहे आणि वापरला जाणारा शब्द 'मे' आहे, मुख्य महानगर दंडाधिकाऱ्यांनी त्यांच्या अधीनस्थ असलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्याला अधिकृत करणे नेहमीच आवश्यक नसते. कायद्यात वापरलेल्या 'मे' या शब्दाचे पालन केवळ निर्देशिका आहे, या अर्थाने त्या तरतुदींचे पालन न केल्यास कार्यवाही अवैध ठरणार नाही, हा कायद्याचा सर्वमान्य प्रस्ताव आहे. कधीकधी, 'असेल' हा शब्द निर्देशिका देखील असू शकतो आणि अनिवार्य नाही. ...”

दत्तात्रय मोरेश्वर आणि वि. दि स्टेट ऑफ बॉम्बे आणि इतर ³⁰३० , महादेव गोविंद

घारगे आणि इतर वि. विशेष भूसंपादन अधिकारी, अप्पर कृष्णा प्रकल्प, जमखंडी, कर्नाटक³¹
३१ आणि संग्राम सिंह विरुद्ध निवडणूक न्यायाधिकरण, कोटा आणि दुसरा.³²३२ या खटल्यात
कायद्याच्या स्पष्टीकरणाच्या तत्वांवर या न्यायालयाच्या निकालाची जाहिरात करण्यात आली.
आणि अशा प्रकारे नमूद केले:

“ ११. २०१३ च्या अधिनियम १ मध्ये सादर करण्यात आलेल्या दुरुस्तीचा उद्देश
महानगर दंडाधिकारी / जिल्हा दंडाधिकारी यांना सहाय्य देणे, मुख्य महानगर
दंडाधिकाऱ्यांनी अधिनस्थ अधिकाऱ्यांना ताब्यात घेण्याचे अधिकार देण्याऐवजी
एँडव्होकेट आयुक्तांची नियुक्ती करणे योग्य आहे. अधिवक्ता हे देखील न्यायालयाचे
अधिकारी असतात, हे कायद्याने सर्वमान्य आहे, जरी ते मुख्य महानगर
दंडाधिकाऱ्यांच्या अधीन नसले तरी. न्यायालयाचे अधिकारी म्हणून, अधिवक्ता
मालमत्ता आणि कागदपत्रे ताब्यात घेण्यात आणि सुरक्षित कर्जदाराला वितरित
करण्यात मुख्य महानगर दंडाधिकाऱ्यांच्या अधीनस्थ अधिकाऱ्यांपेक्षा आपले कर्तव्य
अधिक प्रभावीपणे पार पाडू शकतात. त्यामुळे कोणत्याही परिस्थितीत
याचिकाकर्त्याची बाजू मांडणाऱ्या विद्वान वकिलांनी मांडलेला युक्तिवाद गुणहीन आहे.

(यावर भर दिला आहे)

१३. राहुल चौधरी ³³३३ प्रकरणात दिल्ली उच्च न्यायालयानेही या मुद्द्याकडे लक्ष वेधले.

उच्च न्यायालयाने या प्रश्नाचे उत्तर पुढील शब्दांत दिले.

31(२०११) ६ एससीसी ३२१

32एआयआर १९५५ एस सी ४२५

33तळटीप क्र. १२ येथे उपरोल्लेखित

“ ३. १ लक्षात घेण्यासारखे आहे की, ०५. १२. २०१९ च्या आदेशान्वये विद्वान सीएमएमने रिसीव्हरची नियुक्ती केली आहे.

४. विद्वान सीएमएमने सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी वकिलाची नेमणूक केली आहे.

५. याचिकाकर्त्याचे वकील या गोष्टीवर वाद घालत नाहीत की विद्वान सीएमएमने नियुक्त केलेल्या प्राप्तकर्त्याने ६.०१. .२०२० रोजी विषय सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेतला आहे.

६. तथापि, याचिकाकर्त्याच्या वकिलांचे म्हणणे आहे की रिसीव्हर म्हणून वकिलाची नेमणूक एसएआरएफईएसआय कायद्याच्या कलम १४ (१ अ) मधील तरतुदींच्या विरुद्ध आहे आणि म्हणूनच अभ्यासू सीएमएमने दिलेल्या आदेशाचा तो भाग रद्द करण्यात यावा जसे की मुंबई उच्च न्यायालयाने वरील प्रकरणात केले होते.

७. माझ्या मते, रिट पिटीशन, खरं तर एका अर्थाने निरर्थक ठरली आहे, की प्राप्तकर्त्याने संबंधित मालमत्तेचा ताबा सुरक्षित कर्जदाराकडे म्हणजेच आंध्र बँकेकडे सोपवला असता.

८. तरीही माझ्या मते एसएआरएफईएसआय कायद्याच्या कलम १४ (१ अ) च्या भाषेत "करू" हा शब्द वापरला जातो आणि "करू शकत नाही".

८.१ तरतुदीचे कौतुक करण्याचे दोन मार्ग आहेत. प्रथम, अधीनस्थ अधिकाऱ्याच्या निवडीशी संबंधित आहे. या तरतुदीचा दुसरा अर्थ असा आहे की सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी त्याच्या अधीनस्थ अधिकाऱ्यांची नेमणूक करण्याचा अधिकार

जिल्हादंडाधिकारी / सीएमएम यांना आहे.

८.२ सुरक्षित कर्जदाराने एसएआरएफईसआय कायद्याच्या कलम १४ च्या उपकलम

(१) अन्वये त्या संदर्भातील अर्जास प्राधान्य दिल्यानंतर जिल्हादंडाधिकारी / सीएमएम ताबा घेण्यास बांधील आहेत.

८.३ अशा अधिकाराचा वापर करतानाच कलम १४ च्या उपकलम (१ अ) मधील तरतुदींचा आधार जिल्हाधिकारी/सीएमएम घेऊ शकतात. २०१३ च्या अधिनियम १ द्वारे ही तरतूद करण्यात आली होती. त्याआधी जिल्हाधिकारी/सीएमएम कदाचित कलम १४ च्या उपकलम (२) चा आधार घेत होते आणि त्यामुळे वकिलांना रिसीव्हर म्हणून नियुक्त करत होते.

८.४ माझ्या मते, कलम १४ मध्ये उपकलम (१ अ) समाविष्ट केल्यानंतर एकच बदल झाला आहे तो म्हणजे जिल्हाधिकारी/सीएमएम यांना आता त्यांच्या अधीनस्थ अधिकाऱ्यांनाही रिसीव्हर म्हणून नियुक्त करण्याचा अधिकार आहे.

८.५ कलम १४ च्या उपकलम (१ अ) मध्ये अधिवक्त्यांची रिसीव्हर म्हणून नेमणूक करण्यास मनाई नाही. मुंबई उच्च न्यायालयाच्या उपरोक्त निकालात नमूद केलेल्या सुरक्षा हित (अंमलबजावणी) नियम २००२ च्या नियम ८ (३) च्या बाबतीतही हीच भूमिका आहे.

९. सुबीर चक्रवर्ती यांच्या प्रकरण ^{३४}३४ मध्ये लक्षात आल्याप्रमाणे, जिल्हाधिकारी आणि सीएमएमवर अतिरिक्त ताण आहे. दिल्लीतही परिस्थिती वेगळी नाही.

१०. माझ्या मते, या तरतुदीचा अधिकार जिल्हाधिकारी/सीएमएमकडे असल्याने आणि जोपर्यंत विवेकाचा वापर योग्य ती काळजी आणि सावधगिरीने केला जातो, तोपर्यंत वकिलांची रिसिव्हर्स म्हणून नियुक्ती चुकीची असू शकत नाही. ”

(यावर जोर दिला आहे)

निकालाच्या काढलेल्या भागातून लक्षात आल्याप्रमाणे, दिल्ली उच्च न्यायालयाने विचाराधीन खटल्यांमध्ये रद्द केलेल्या निर्णयात मुंबई उच्च न्यायालयाने घेतलेल्या मताशी असहमती दर्शविली.

१४. एकीकडे तीन उच्च न्यायालये ³⁵३५ आणि दुसरीकडे मुंबई उच्च न्यायालय यांच्यात मतभेद आहेत. या निकालात मुंबई उच्च न्यायालयाने खालीलप्रमाणे निरीक्षण नोंदवले.

“ ९ विधिमंडळाची भाषा स्पष्ट आहे. जिल्हा दंडाधिकारी किंवा मुख्य महानगर दंडाधिकारी अशा मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी कोणत्याही अधिनस्थ अधिकाऱ्यास अधिकृत करू शकतात आणि याचा अर्थ असा आहे की ताबा घेण्यास अधिकृत व्यक्ती जिल्हा दंडाधिकारी किंवा मुख्य महानगर दंडाधिकाऱ्यांच्या अधीनस्थ अधिकारी असणे आवश्यक आहे.

१० खंडपीठाने दिलेला १७ मार्च २०१७³⁶ ३६ रोजीचा निर्णय एखाद्या वकिलाच्या सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्याच्या अधिकाराला आव्हान देण्यावर आधारित नव्हता.

आदेशाच्या शेवटी दिलेली निरीक्षणे बहुधा संबंधित आदेशात नमूद केलेल्या

35केरळ, मद्रास आणि दिल्ली उच्च न्यायालये
36तळटीप क्र. १४ येथे उपरोल्लेखित

वस्तुस्थितीचा परिणाम आहेत. अपुरे अधीनस्थ कर्मचारी असलेल्या महानगर दंडाधिकारी किंवा जिल्हाधिकाऱ्यांना एसएआरएफएईसआय कायदा, २००२ च्या कलम १४ अन्वये मोठ्या संख्येने अर्ज हाताळणे अवघड जाते, परंतु यामुळे कायद्याच्या भाषेचे उल्लंघन होण्याचा कोणताही आधार नाही. विधिमंडळाला हस्तक्षेप करण्याची विक्री केली जाऊ शकते. सध्याच्या आदेशाच्या शेवटी तसे करण्याचा आमचा प्रस्ताव आहे.

११

१२ उपनियम^{३७} ३७ चा अभ्यास केल्यास असे दिसून येते की, स्थावर मालमत्तेचा ताबा अधिकाऱ्याने प्रत्यक्ष ताब्यात घेतल्यानंतर त्याचा अधिकृत ताबा त्याने प्राधिकृत केलेल्या किंवा नियुक्त केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीला मालमत्तेची काळजी व संरक्षणासाठी सुपूर्द करता येतो. अशा प्रकारे, सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेतल्यानंतर तिचा ताबा कोणत्याही व्यक्तीकडे सोपविला जाऊ शकतो ज्याला न्यायालयाचा अधिकारी किंवा न्यायालयाचे अधिकृत अधीनस्थ कर्मचारी असण्याची आवश्यकता नाही. यामुळे जिल्हाधिकारी आणि मुख्य महानगर दंडाधिकाऱ्यांना भेडसावणारी अर्धी समस्या सुटू शकेल.

१३. या आदेशाच्या परिच्छेद क्रमांक ७ मधील संतापाची ओरडही रास्त आहे. केरळ, मद्रास आणि दिल्ली या ३५ उच्च न्यायालयांना सुरक्षा हित (अंमलबजावणी) नियम, २००२ च्या तळटीप क्रमांक १४ ३७ नियम ८(३) मधील ३६ सुप्रा मंजूर करण्यासाठी

३७सुरक्षा हित (अंमलबजावणी) नियम, २००२ चा नियम ८(३)

थकबाकीदार कर्जदाराला काही वेळ देण्यात यावा, जेणेकरून तारण ठेवलेली मालमत्ता वाचवता येईल, अशी विनंती करणारी याचिका दररोज दयेच्या माध्यमातून दाखल केली जाते. मुलांच्या परीक्षा येत आहेत, वृद्ध आणि वृद्ध आई-वडील, आजोबा किंवा मावशी एखाद्या आजाराने ग्रस्त आहेत आणि जवळच्या रुग्णालयात त्यांच्यावर उपचार सुरू आहेत, अशा विस्तृत आणि वैविध्यपूर्ण गोष्टीची मागणी केली जाते. कर्जदार थकीत रक्कम वगैरे भरण्यासाठी दुसरी मालमत्ता विकण्याचा प्रयत्न करीत आहे. समभागांची मागणी केली जाते.

१४ भारतातील न्यायालये ही केवळ न्यायालयेच नव्हे तर समन्यायन्यायालये असल्याने कलम १४ अन्वये दिलेल्या आदेशांना स्थगिती दिली जाते, परंतु शेवटी याचिका अयशस्वी ठरतात.

१५ न्यायालयासाठी कितीही गैरसोयीचे असले, तरी संबंधित आदेशात पक्षकारांच्या अधिकारांवर गदा आणता येणार नाही. जर कायद्याने परवानगी दिली तर, कर्जदार सुरक्षित मालमत्तेची विक्री करण्यापूर्वी नेहमीच थकित रक्कम बँक किंवा वित्तीय संस्थेकडे सादर करू शकतो.

१६ कर्जवसुली न्यायाधिकरणाकडून आणखी दिलासा मिळण्याच्या याचिकाकर्त्याच्या मार्गातील अडथळा स्पष्ट झाल्याने संबंधित आदेशाचे दोन त्रासदायक भाग आम्ही निकाली काढतो, तसेच श्रीमती प्रीती एस. चव्हाण यांच्या बाजूने अधिकृतता काढून टाकतो, कोर्ट कमिशनर म्हणून सुरक्षा ताब्यात घेण्याचे वकील, विद्वान मेट्रोपॉलिटन मॅजिस्ट्रेटला सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी अधीनस्थ अधिकाऱ्याची नेमणूक

करणे आवश्यक आहे, जो पर्यायाने कोणत्याही व्यक्तीला त्याचा ताबा देऊ शकतो.

१६. दिलेल्या आदेशाच्या गुणवत्तेनुसार याचिकाकर्ते कर्जवसुली न्यायाधिकरणाकडे दाद मागू शकतात, असे निरीक्षण नोंदवत आम्ही तात्काळ रिट याचिकेतील कार्यवाही थांबवतो.

मुंबई उच्च न्यायालयाने घेतलेले वरील मत म्हणजे या तरतुदीचा जसा आहे तसा काटेकोर किंवा शाब्दिक अर्थ लावणारा आहे.

१५. सर्वप्रथम, आपण हे लक्षात घेतले पाहिजे की "त्याच्या अधीनस्थ कोणताही अधिकारी" हा शब्द संसद / राज्य विधानमंडळ यांनी केलेल्या अनेक कायद्यांमध्ये ³⁸३८ मध्ये वापरला गेला आहे. . भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद ५३, १५४ आणि ३११ मध्ये आणि

संसद/राज्य विधिमंडळाने लागू केलेल्या इतर कायदे ³⁹३९ मध्ये संबंधित कायद्याचा हेतू

३८ महिला आणि मुली अनैतिक व्यापार दमन अधिनियम, १९५६ चे कलम १४ ; अनाथाश्रम आणि इतर धर्मादाय गृहे (देखरेख आणि नियंत्रण) अधिनियम, १९६० चे कलम ५; मणिपूर जमीन महसूल आणि जमीन सुधारणा अधिनियम, १९६० चे कलम १६६; निर्यात (प्रत नियंत्रण आणि तपासणी) अधिनियम, १९६३ चे कलम १० के ; बेकायदेशीर कृती (प्रतिबंध) अधिनियम, १९६७ चे कलम ४३ ए ; वन्य जीव (संरक्षण) अधिनियम, १९७२ चे कलम ५; फौजदारी प्रक्रिया संहितेचे कलम ५५ आणि १६५; दिल्ली पोलीस अधिनियम, १९७८ चे कलम ६४ आणि ७०; अमली पदार्थ आणि मनःप्रभावी पदार्थ अधिनियम, १९८५ चे कलम ४१; परदेशी व्यापार (विकास आणि नियमन) अधिनियम, १९९२ चे कलम ११ आणि १६; दिल्ली भाडे अधिनियम, १९९५ चे कलम ४४(१९५८ मध्ये देखील); केमिकल वेपन्स कन्व्हेंशन अधिनियम चे कलम २२; प्रेव्हेंशन ऑफ मनि लॉडरिंग अधिनियम, २००२ चे कलम १७; केंद्रीय अन्न सुरक्षा आणि मानक अधिनियम, २००६ चे कलम ३०; केंद्रीय वस्तु आणि सेवा कर अधिनियम, २०१७ चे कलम १०७, १०८ आणि ११२; फरारी आर्थिक गुन्हेगार अधिनियम, २०१८ चे कलम ८; आणि अनियंत्रित ठेव योजनांवर बंदी घालण्याचा अधिनियम, २०१९ चे कलम ३१.

३९ अनुच्छेद ५३ ("त्याचा अधीन असलेले अधिकारी"), अनुच्छेद १५४(" त्याच्या अधीन असलेले अधिकारी" आणि " राज्यपालांच्या अधीन असलेले कोणतेही अधिकार") आणि कलम ३११ ("त्याच्या अधीन असलेले अधिकारी");

भारतीय दंड संहिता, १८६० चे कलम ३७६ ("अशा पोलीस अधिकाऱ्याच्या अधिनस्थ पोलीस अधिकारी");

कलम २ ("कोणत्याही पोलीस दलाच्या अधिनस्थ श्रेणीचे सदस्य ") आणि कलम ७ ("कोणत्याही पोलीस अधिनस्थ श्रेणीचे अधिकारी") पोलीस अधिनियम, १८६१;

पालक आणि प्रभाग अधिनियम, १८९० चे काळ, ४ए ("त्याचा अधीन असा कोणताही अधिकारी");

सामान्य कलम अधिनियम, १८९७ चे कलम ३(५)("भारताच्या गव्हर्नर जनरलच्या अधिनस्थ अधिकारी");

पुढे नेण्यासाठी थोड्याफार फरकाने अशीच अभिव्यक्ती वापरण्यात आली आहे.

१६. तथापि, तरतुदीची बांधणी कायदेशीर हेतूच्या संदर्भावर आणि अशा व्यवस्थेची कल्पना कोणत्या हेतूसाठी केली गेली आहे यावर अवलंबून असणे आवश्यक आहे. कायद्याच्या संबंधित कलमात ज्या मांडणीत अभिव्यक्ती वापरण्यात आली आहे, त्याला

कारागृह अधिनियम, १८९४ चे कलम ८ आणि २२)” जेलरच्या अधीन असलेले अधिकारी”) आणि कलम ४८ (“अधीक्षकांच्या अधिनस्थ कोणताही अधिकारी”);

भारतीय उत्तराधिकारी अधिनियम, १९२५ कलम १२५ (“जिल्हाधिकारी यांच्या अडिगस्थ कोणताही अधिकार”);

विमा अधिनियम, १९३८ चे कलम ३४ एच (“त्याचा कोणताही अधिनस्थ अधिकारी”) आणि कलम ११० ए आणि ११० बी (“त्याच्या अधीन असलेली कोणतीही व्यक्ती”);

भारतीय नारळ समिती अधिनियम, १९४४ चे कलम २ (अ) (“त्या अधिकाऱ्याच्या अधीन असलेला कोणताही अधिकार”);

औद्योगिक रोजगार (स्थायी आदेश) अधिनियम, १९४६ चे कलम १४ ए (“असा अधिकारी किंवा केंद्र सरकारच्या अधिनस्थ” आणि “असा अधिकारी किंवा अधिकार राज्य स३९ (“केंद्र सरकारच्या अधिनस्थ प्राधिकरण” आणि “राज्य सरकारच्या अधिनस्थ प्राधिकरण”);

औद्योगिक विवाद अधिनियम, १९४७ चे कलम ३९ (केंद्र सरकारच्या अधिनस्थ प्राधिकरण” आणि “राज्य सरकारच्या अधिनस्थ प्राधिकरण”);

केंद्रीय राखीव पोलीस डाळ अधिनियम, १९४९ चे कलम २ (जी) (“गौण अधिकारी”);

आर्मी ऍक्ट, १९५० चे कलम ४७ (“त्याचा श्रेणीमधील अधिनस्थ”);

स्थावर मालमत्तेची मागणी आणि संपादन अधिनियमाचे कलम १७ (“त्या सरकारच्या अधिनस्थ अधिकाऱ्याद्वारे” आणि “राज्य सरकारच्या अधिनस्थ अधिकाऱ्याद्वारे”) आणि कलम २३ (“त्या सरकारच्या अधिनस्थ अधिकारी किंवा प्राधिकरणाद्वारे”) १९५२;

कलम २४ ए आणि २४ बी (“केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकारच्या अधिनस्थ असा कोणताही अधिकारी”) आणि शस्त्र अधिनियम, , १९५९ चे कलम ४३ (“असा अधिकारी किंवा अधिकार केंद्र सरकारच्या अधिनस्थ” आणि “असा अधिकारी किंवा अधिकार राज्य सरकारच्या अधिनस्थ”);

बाल अधिनियम, १९६० चे कलम ५६ (“प्रशासकाच्या अधिनस्थ अधिकारी”);

कलम ५ (“त्याच्या अधीन असलेले अधिकारी”), कलम ७ (“प्रकाशकच्या अधिनस्थ आणि उपायुक्त किंवा उपविभागीय अधिकारी यांच्या अधिनस्थ आहे”) अधिकार”); कलम ६८ (“अशा अधिकाऱ्याच्या अधिनस्थ “), कलम ८४ (“कोणताही महसूल अधिकार त्याच्या अधिनस्थ आहे “) कलम ९३ (“उपविभागीय अधिकाऱ्याच्या अधीन असलेला अधिकारी”) अधिकार”), कलम ९५ (“त्याच्या अधीन असलेला कोणताही महसूल अधिकारी”), कलम ९६ (“महसूल अधिकारी उपायुक्तांच्या अधिनस्थ” आणि “कोणताही अधिकारी अपिलीय किंवा पुनरिक्षण प्राधिकरणाच्या अधिनस्थ आहे”) आणि मणिपूर जमीन महसूल आणि जमीन सुधारणा अधिनियम, १९६० चे कलम १६६ (“कोणताही अधिकारी किंवा प्राधिकारी”);

कलम ५ (“त्याच्या अधीन असलेला जास्तंच अन्य कोणताही अधिकारी”), कलम २८ जे (“त्याच्या अधीन असलेले सीमाशुल्क

महत्त्व प्राप्त होईल.

१७. ए. सेंट अरुणाचलम पिल्लई विरुद्ध मेसर्स सदरन रोडवेज लिमिटेड आणि इतर

.⁴⁰४१ या प्रकरणात मोटार वाहन कायदा, १९३९ ⁴¹४०, मधील समान तरतुदी हाताळण्याची

संधी या न्यायालयाला मिळाली आहे. त्या प्रकरणातही न्यायालयाला मद्रास आणि आंध्रप्रदेश

अधिकारी”) आणि कलम १२९ डि (“त्याच्या अधिनस्थ असलेले सीमाशुल्क अधिकारी” आणि “त्याच्या अधिनस्थ निर्णय अधिकारी”) डि ए (“त्याच्या अधिनस्थ असलेले सीमाशुल्क अधिकारी” आणि “त्याच्या अधिनस्थ सीमाशुल्क अधिकारी”) आणि कलम १२९ डी (“त्याच्या अधिनस्थ असलेले सीमाशुल्क अधिकारी” आणि त्याच्या अधिनस्थ सीमाशुल्क अधिकारी”) आणि कलम १२९ डि ए सीमाशुल्क अधिनियम, १९६२ च्या (“त्याच्या अधिनस्थ निर्णय अधिकारी”);

निर्यात (गुणवत्ता नियंत्रण आणि तपासणी) अधिनियम, १९६३ चे कलम १० एम (“ निरीक्षण आणि गुणवत्ता नियंत्रण संचालकांच्या अधिनस्थ कोणताही अधिकारी) आणि कलम १३ (“ केंद्र सरकारच्या अधिनस्थ अधिकारी”)

पंजाब पुनर्रचना अधिनियम, १९६६ चे कलम ७९ (“बोर्डाच्या अधिनस्थ कोणताही अधिकारी”);

बेकायदेशीर क्रियाकलाप (प्रतिभाड अधिनियम, १९६७ चे कलम ४२ (“राज्य सरकारच्या अधीन असलेली कोणतीही व्यक्ती”);

पासपोर्ट अधिनियम, १९६७ चे कलम २१ (“ केंद्र सरकारच्या अधिनस्थ अधिकारी” आणि “ अश्या सरकारच्या अधिनस्थ प्राधिकरण”);

फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ चे कलम ३४ (“त्याच्या अधीन असलेला कोणताही अधिकारी”) आणि कलम १५४ (“त्याच्या अधीन असलेला कोणताही पोलीस अधिकारी”);

परकीय चलन संरक्षण आणि तस्करी क्रियाकलाप प्रतिबंध अधिनियम, १९७४ चे कलम १२ (“त्या सरकारच्या अधिनस्थ अधिकारी” आणि राज्य सरकारच्या अधिनस्थ अधिकारी”);

कलम ३ (“पोलीस दलाच्या अधिनस्थ श्रेणी”), कलम १२ (“गौण दर्जाचे इतर अधिकारी”), कलम २० (“त्याचे अधिनस्थ”), कलम २१ आणि २५ (“गौण दर्जाचे कोणतेही पोलीस अधिकारी”), कलम ५८ (“त्याच्या दहीन असलेले अधिकारी”), कलम ७० (“पोलीस आयुक्तांच्या अधिनस्थ असलेले कोणतेही अधिकारी”), कलम १२२ (“गौण दर्जाचे पोलीस अधिकारी ”) आणि कलम १४७ (“ गौण दर्जाचा कोणताही पोलीस अधिकारी”) दिल्ली पोलीस अधिनियम,, १९७८;

राष्ट्रीय सुरक्षा अधिनियम , १९८० चे कलम १४(“ ज्याचा तो अधिकारी अधिनस्थ आहे “) ; हॉटेल पावत्या कर अधिनियम, १९८० चे कलम २३ (“त्याच्या अधिनस्थ आयकर अधिकारी”);

बाल आणि किशोर कामगार (प्रतिबंध आणि नियमन) अधिनियम, १९८६ चे कलम १७१ ए ;

प्रिव्हेंशन ऑफ इलिसीट ट्राफिक इन अमली पदार्थ आणि मनप्रभावी पदार्थ अधिनियम, १९८८ चे कलम १३ (“त्या सरकारच्या अधिनस्थ अधिकारी”);

रेल्वे अधिनियम, १९८९ चे कलम ९३ (“केंद्र सरकारच्या अधिनस्थ अधिकारी किंवा प्राधिकरणाद्वारे”);

उच्च न्यायालयाच्या पूर्णपिठाचे परस्पर विरोधी मतांचे निराकरण करावे लागेल. एस.

कृष्णास्वामि मुदलियार आणि दुसरा वि. पी. एस. पलानी पिल्लई आणि दुसरा ⁴² ४२ या

प्रकरणात मद्रास उच्च न्यायालयाच्या पूर्ण खंडपीठाला हा प्रश्न विचारात घेण्याची संधी होती

की, प्रादेशिक परिवहन अधिकारी राज्य परिवहन आयुक्त अखत्यारीत आहेत का ? त्या

परकीय व्यापार (विकास आणि नियमन) अधिनियम, १९९२ चे कलम ६ (“महासंचालकांच्या अधिनस्थ असे इतर अधिकारी”) आणि कलम १५ (“महासंचालकांच्या अधिनस्थ अधिकारी”);

नवी दिल्ली नगर परिषद अधिनियम, १९९४चे कलम ४६ आणि ३२८ (“त्याच्या अधिनस्थ अधिकारी”);

कलम २३ आणि २४ (“अंमलबजावणी अधिकाऱ्याला असा कोणताही अधिनस्थ अधिकारी”) आणि कलम ३७ (“कोणताही अधिनस्थ अधिकारी”) रासायनिक शस्त्रे कन्व्हेंशन अधिनियम, २०००;

बिहार पुनर्रचना अधिनियम, २००० चे कलम ८० (“बोर्डाच्या अधिनस्थ कोणताही अधिकारी”);

कलम ८१ (“बोर्डाच्या अधिनस्थ कोणताही अधिकारी”). उत्तर प्रदेश पुनर्रचना अधिनियम, २०००;

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी अधिनियम, २००५ चे कलम २६ (“केंद्र सरकार किंवा राज्य सरकारच्या अधिनस्थ असा अधिकारी”);

पालक आणि जेष्ठ नागरिकांची देखभाल आणि कल्याण अधिनियम, २००७ चे कलम २२ (“अधिकारी, त्याच्या अधिनस्थ”);

कायदेशीर मेट्रोपॉलीटन अधिनियम, २००९ चे कलम ५४ (“असा अधिकारी त्याच्या अधिनस्थ”);

वाजवी भरपाई आणि पारदर्शकतेचा अधिकार कलम ४३ (“त्याच्या अधीन राहणारे कर्मचारी”);

आंध्र प्रदेश पुनर्रचना अधिनियम, २०१४ चे कलम ८६ (“बोर्डाच्या अधिनस्थ कोणताही अधिकारी”);

आंध्र प्रदेश पुनर्रचना अधिनियम, २०१४ चे कलम ८६ (“बोर्डाच्या अधिनस्थ कोणताही अधिकारी”);

केंद्रीय वस्तु आणि सेवा कर अधिनियम, २०१७ चे कलम ५ (“त्याच्या अधीन असलेला इतर कोणताही अधिकारी”)

हुमन इम्युनोडेफिशियंसी व्हायरस आणि एकवर्ड इम्युनो डेफिशियंसी सिंड्रोम (प्रतिबंध आणि नियंत्रण), अधिनियम, २०१७ चे कलम ४५ (“त्या सरकारच्या किंवा स्थानक प्राधिकरणाच्या अधिनस्थ अधिकारी”);

औद्योगिक सम्बन्ध संहिता, २०२० चे कलम १०० (“केंद्र सरकारच्या अधिनस्थ अंधकार” आणि “राज्य सरकारच्या अधीन असलेले प्राधिकरण”)

प्रश्नाची तपासणी करताना मद्रास उच्च न्यायालयाच्या पूर्णपीठाने आपल्यासमोरील तीन मतांचा विचार केला. पहिला दृष्टिकोन "प्रशासकीय अधीनता", दुसरा "कार्यात्मक अधीनता" आणि तिसरा "वैधानिक अधीनता" यावर आधारित होता. 'वैधानिक अधीनता' हा तिसरा दृष्टिकोन सुरक्षित आणि तार्किक दृष्टिकोन असल्याचे पूर्ण पीठाने मान्य केले. त्या कायद्यातील तरतुदींच्या अनुषंगाने प्रादेशिक परिवहन अधिकारी हा राज्य परिवहन आयुक्तांच्या अखत्यारीत नाही, असे मत व्यक्त करण्यात आले.

१८. याच तरतुदीचे विश्लेषण करताना १९३९ च्या कायद्याचे कलम ४४-अ असल्याने आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या पूर्णपीठाने बी. वीरस्वामी अँड इतर वि. आंध्र प्रदेश राज्य आणि इतर ⁴³४३.मध्ये मात्र याच्या उलट मत व्यक्त केले. त्यात 'प्रशासकीय अधीनता'च्या मुळाशी पाठपुरावा करण्यात आला. हे प्रकरण या न्यायालयापर्यंत पोहोचले जिथे घटनापीठाने आंध्र प्रदेश उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने घेतलेले मत बहुमताने कायम ठेवले आणि अशा प्रकारे "प्रशासकीय अधीनता" युक्तिवादाचा वापर केला. या न्यायालयाने वैधानिक तरतुदी आणि संबंधित विभागाने काढलेल्या शासन आदेशांच्या संदर्भात प्रादेशिक परिवहन अधिकारी परिवहन आयुक्तांच्या अधीन असल्याचा निष्कर्ष काढला. विवेचनाच्या बाबतीत तरतुदींच्या शब्दांकडे लक्ष दिले पाहिजे, असेही निदर्शनास आले; आणि परिवहन आयुक्तांच्या

40थोडक्यात, "अधिनियम १९३९"

41एआयआर १९६० एस्सी ११९ (५ न्यायाधीश खंडपीठ)

42एआयआर १९५७ एमएडी ५९९

43एआय आर १९५९ एपी ४१३

अखत्यारीतील कोणत्याही अधिकाऱ्याचा अर्थ लावण्यासाठी ते पुरेसे विस्तृत असतील, तर त्याची अंमलबजावणी होणे आवश्यक आहे.

१९. उपरोक्त प्रमाणे २००२ च्या अधिनियमाच्या कलम १४ (१ अ) मधील अभिव्यक्तीचा अर्थ विचारात घेताना, हे लक्षात घेतले पाहिजे की ही तरतूद १५.१.२०१३ पासून २०१३ च्या अधिनियम १ द्वारे समाविष्ट केली गेली होती. असुधारित कायद्यांतर्गत उपकलम (१अ) सारख्या स्पष्ट तरतुदीअभावी, सीएमएम / डीएम कलम १४ (१) अंतर्गत सुरक्षित कर्जदाराने केलेल्या लेखी अर्जावर सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेऊ शकतात; आणि अधिनियम २००२ च्या कलम १४ (२) नुसार असे करताना, सीएमएम / डीएमला अशी पावले उचलणे किंवा कारणे देणे आणि त्यांच्या मते आवश्यक असेल अशा बळाचा वापर करणे किंवा वापरण्यास कारणीभूत असणे खुले होते. ताबा घेताना या ठिकाणी कोणताही अनुचित प्रकार किंवा कायदा व सुव्यवस्थेचा प्रश्न निर्माण होऊ नये यासाठी स्थानिक पोलिसांची मदत घेण्यात येणार आहे. २००८ मध्ये केरळ उच्च न्यायालयाने मोहम्मद अशरफ ⁴⁴४४ च्या बाबतीत या तरतुदीचा अर्थ लावला की, सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधित कागदपत्रे सुरक्षित कर्जदाराकडे सुपूर्द करण्यासाठी किंवा पाठविण्यासाठी आयुक्त म्हणून नियुक्त करण्यात येणाऱ्या वकिलाची मदत घेणे सीएमएम/ डीएमला खुले आहे. हे नमूद केलेल्या अधिकारात निहित एक अंगभूत किंवा अंतर्निहित अधिकार होते आणि विशेषतः कारण वकील सीएमएम / डीएमच्या न्यायालयातील अधिकाऱ्यांपेक्षा कमी नव्हते. हे मत केवळ केरळ उच्च न्यायालयानेच नव्हे, तर मद्रास आणि दिल्ली उच्च न्यायालयांनीही सातत्याने पाळले आहे.

देशभरातील बहुतांश सीएमएम/डीएम त्या व्यवस्थेचे पालन करत आहेत. मुंबई उच्च न्यायालयाच्या निर्णयावरून एकच विसंगती लक्षात येते, जी आपल्यासमोर आहे. मुंबई उच्च न्यायालयाने कडक आणि शाब्दिक व्याख्या नियमाचे पालन केले आहे आणि म्हणूनच "वैधानिक अधीनता" युक्तिवादाला प्राधान्य दिले आहे. २००२ मध्ये हा कायदा लागू झाल्यापासून पाळल्या जात असलेल्या या पर्यायाला पूर्णपणे नाकारून "त्याच्या अखत्यारीतील कोणताही अधिकारी" हा शब्द वापरताना आपण कायदेशीर हेतू पूर्णपणे नाकारला तरच असे घेतलेले मत टिकून राहू शकेल.

२०. खरे तर वकिलांच्या बाबतीत "प्रशासकीय अधीनता" किंवा "वैधानिक अधीनता" या तर्काचा विस्तार करता येत नाही. 'वैधानिक अधीनतेचे' प्रकरण असल्याने अधिनियम २००२ च्या तरतुदी आणि त्याअंतर्गत करण्यात आलेल्या सुरक्षा हित (अंमलबजावणी) नियमावलीतील तरतुदींमध्ये अशा यंत्रणेची स्पष्ट तरतूद असणे आवश्यक २००२^{४५} ४५. अधिनियम २००२ च्या तरतुदी आणि त्याअंतर्गत करण्यात आलेल्या नियमांबद्दल असे म्हणता येणार नाही. ए. सेंट अरुणाचलम पिल्लई^{४६} ४६ मध्ये या न्यायालयाने विचारात घेतलेला "प्रशासकीय अधीनता" हा तर्कही वापरता येत नाही. कारण, सीएमएम/डीएम कार्यालयाच्या प्रशासकीय व्यवस्थेत वकील कोणत्याही प्रकारे बसू शकत नाही.

२१. यामुळे आपल्याला "कार्यात्मक अधीनता" ची तिसरी शक्यता उरते. त्या तर्काचा आधार घेण्यासाठी, आपण असा निष्कर्ष काढणे आवश्यक आहे की विचाराधीन तरतुदी

४५थोडक्यात, "नियम २००२"

४६तळटीप क्र. ४१ येथे उपरोल्लेखित

ऍडव्होकेट कमिशनरच्या आकर्षक सेवांचा समावेश करण्यासाठी पुरेशा व्यापक आणि विस्तृत आहेत. त्यासाठी आपण सर्वप्रथम, ज्यासाठी अधिनियम २००२ लागू करण्यात आला आहे त्या उद्दिष्टे आणि कारणांचे निवेदनाची जाहिरात करणे आवश्यक आहे . सदर खालीलप्रमाणे वाचण्यात यावे:

"उद्दिष्टे आणि कारणांचे निवेदन

आपल्या अर्थव्यवस्थेचा झपाट्याने विकास करण्याच्या भारताच्या प्रयत्नांमध्ये वित्तीय क्षेत्र हे एक प्रमुख वाहक आहे. भारतातील बँकिंग उद्योग हळूहळू आंतरराष्ट्रीय विवेकी निकष आणि लेखा पद्धतींचे पालन करीत असताना, अशी काही क्षेत्रे आहेत ज्यात बँकिंग आणि वित्तीय क्षेत्राला जगातील वित्तीय बाजारातील इतर भागीदारांच्या तुलनेत समान संधी नाही. बँका आणि वित्तीय संस्थांच्या वित्तीय मालमत्तेच्या सुरक्षिततेसाठी कोणतीही कायदेशीर तरतूद नाही. शिवाय आंतरराष्ट्रीय बँकांप्रमाणे भारतातील बँका आणि वित्तीय संस्थांना सिक्युरिटीज ताब्यात घेऊन विकण्याचा अधिकार नाही. व्यावसायिक व्यवहारांशी संबंधित आपली सध्याची कायदेशीर चौकट बदलत्या व्यावसायिक पद्धती आणि वित्तीय क्षेत्रातील सुधारणांशी सुसंगत नाही. यामुळे थकीत कर्जाच्या वसुलीची गती कमी झाली आहे आणि बँक आणि वित्तीय संस्थांच्या अनुत्पादीत मालमत्तेची पातळी वाढली आहे. बँकिंग क्षेत्रातील सुधारणांचे परीक्षण करण्याच्या उद्देशाने केंद्र सरकारने स्थापन केलेल्या नरसिंहम समिती १ आणि २ आणि अंध्या रुजींना समितीने या क्षेत्रांच्या संदर्भात कायदेशीर व्यवस्थेत बदल करण्याची आवश्यकता विचारात घेतली आहे. या समित्या, इतर गोष्टींबरोबरच, सिक्युरिटीयझेशन आणि बँका आणि वित्तीय संस्थांना सिक्युरिटीज ताब्यात घेण्यासाठी आणि न्यायालयाच्या

हस्तक्षेपाशिवाय त्यांची विक्री करण्याचे अधिकार देण्यासाठी नवीन कायदा लागू करण्याची सूचना केली आहे. या सुचनांवर कृती करून, आर्थिक मालमत्तेचे सिक्युरिटायझेशन आणि रिकन्स्ट्रक्शन ऑफ फायनान्सियल असेट्स अँड एन्फोर्समेंट ऑफ सिक्युरिटीज इंटरेस्ट ऑर्डिनन्स, २००२ २१ जुन २००२ रोजी जारी करण्यात आले. अध्यादेशातील तरतूदी बँका आणि वित्तीय संस्थांना दीर्घकालीन मालमत्ता प्राप्त करण्यास, तरलतेची समस्या व्यवस्थापित करण्यास सक्षम करतील. मालमत्ता उत्तरदायित्व जुळत नाही आणि पुनर्प्राप्ती किंवा पुनर्बांधणीसाठी उपायांचा अवलंब करून सिक्युरिटीज ताब्यात घेणे, त्यांची विक्री करणे आणि नॉन परफॉर्मिंग मालमत्ता कमी करण्याच्या अधिकारांचा वापर करून पुनर्प्राप्ती सुधारणे.

(यावर भर दिला आहे)

२२. अधिनियम २००२ चा मूळ हेतू भारतातील वित्तीय संस्थांना त्यांच्या समकक्षांप्रमाणे, म्हणजे इतर देशांमधील आंतरराष्ट्रीय बँकांप्रमाणेच अधिकार प्राप्त करण्यासाठी सक्षम करणे हा आहे. असेच एक वैशिष्ट्य म्हणजे वित्तीय संस्थांना सिक्युरिटीज ताब्यात घेऊन त्यांची विक्री करण्याचे अधिकार देणे. अधिनियम २००२ च्या अध्याय ३ अंतर्गत येणाऱ्या तरतुदींमध्ये त्याचे भाषांतर करण्यात आले आहे. कलम १३ सुरक्षा हिताच्या अंमलबजावणीशी संबंधित आहे. त्यातील उपकलम (४) मध्ये असे नमूद करण्यात आले आहे की, उपकलम (२) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या कालावधीत कर्जदाराने आपले दायित्व पूर्णपणे पार पाडण्यात चूक केल्यास, सुरक्षित कर्जदार उपकलम (४) मध्ये दिलेल्या पैकी एक किंवा अधिक उपायांचा आधार घेऊ शकतो. एक उपाय म्हणजे कर्जदाराच्या सुरक्षित मालमत्तेचा

ताबा घेणे, ज्यात सुरक्षित मालमत्तेची प्राप्ती करण्यासाठी भाडेपट्टा, नेमणूक किंवा विक्रीद्वारे हस्तांतरणाच्या अधिकाराचा समावेश आहे. ते २००२ च्या नियमांच्या नियम २ (अ)^{४७} ४७ मध्ये परिभाषित केल्याप्रमाणे त्यांच्या "अधिकृत अधिकारी" मार्फत करू शकतात.

२३. सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेतल्यानंतर , ती भाडेतत्त्वावर, नियुक्त करण्यासाठी किंवा विकण्यासाठी पुढील पावले सुरक्षित कर्जदाराद्वारे उचलली जाऊ शकतात. तथापि, अधिनियम २००२ च्या कलम १४ नुसार जर सुरक्षित कर्जदाराला सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घ्यायचा असेल तर त्याने अर्जाद्वारे, लेखी स्वरूपात सीएमएम / डीएमशी संपर्क साधावा आणि अशी विक्री झाल्यानंतर सीएमएम / डीएमने योग्य तत्परतेने कृतीत जाणे आवश्यक आहे. त्यावर आदेश दिल्यानंतर त्याला/तिला (सीएमएम/डीएम) अधिनियम २००२ च्या कलम १४ (२) सह कलम १४ (१) नुसार सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविण्यासाठी सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधीची कागदपत्रे ताब्यात घेणे आवश्यक आहे. आधी नमूद केल्याप्रमाणे, कलम १४ (२) ही एक सक्षम तरतूद आहे आणि सीएमएम / डीएमला अशी पावले उचलण्याची आणि त्यांच्या मते आवश्यक असल्यास बळाचा वापर करण्याची परवानगी देते. २०१३ च्या दुरुस्तीपूर्वीच म्हणजे उपकलम (१ अ) समाविष्ट होण्यापूर्वीच मिळालेले हे पद आजतागायत कायम आहे.

२४. योगायोगाने हे लक्षात घेणे आवश्यक आहे की उपकलम (१ अ) समाविष्ट

४७ २. या नियमांमध्ये , अन्यथा यासंदर्भात आवश्यक अस किंवा असाल्याशिवाय , - (ए) "प्राधिकृत अधिकारी" म्हणजे खाजगी संस्थेच्या मुख्य व्यवस्थापकाशिवाय कमी दर्जा नसलेला अधिकारी किंवा ससमकक्ष ,विश्वस्त मंडळाने निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे किंवा सुरक्षित कर्जदाराचे विश्वस्त मंडळ किंवा सुरक्षित कर्जदाराचा व्यवसाय किंवा कारभार याची देखरेख, निर्देश आणि नियंत्रणाचे अधिकार वापरात असलेली कोणतेही व्यक्ती किंवा प्राधिकरण, यथास्थिती, या अधिनियमांतर्गत सुरक्षित कर्जदाराचे अधिकार वापरणे;

करण्याबरोबरच अधिनियम २००२ च्या कलम १४ च्या उपकलम (१) मध्ये एक तरतुद देखील समाविष्ट करण्यात आली आहे ज्यानुसार सुरक्षित कर्जदाराने (बँक / वित्तीय संस्था) आता काही अटींचे पालन करणे आवश्यक आहे आणि त्या संदर्भात त्याच्या अधिकृत अधिकाऱ्याने पुष्टी केलेल्या प्रतिज्ञापत्रासह अर्जाद्वारे ते उघड करणे आवश्यक आहे. उपकलम (१ अ) स्पष्टीकरणात्मक तरतुदीच्या स्वरूपाचे आहे आणि ते केवळ सीएमएम / डीएमच्या त्याच्या अधीनस्थ अधिकाऱ्याची सेवा घेण्याच्या अंतर्निहित अधिकाराची पुनरावृत्ती करते. उपकलम (१अ) समाविष्ट करणे म्हणजे सीएमएम/डीएममध्ये प्रथमच नवीन अधिकार गुंतवू नयेत .

२५. अशा प्रकारे समजून घेतल्यास, प्रश्न असा आहे की, सीएमएम/डीएमच्या अधिकाराला मान्यता देताना देशभरातील बहुतेक न्यायालयांनी एखाद्या वकिलाला आयुक्त म्हणून नियुक्त करण्याचा जो पूर्वीचा प्रथेचा अवलंब केला होता, तो केवळ सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधीची कागदपत्रे ताब्यात घेण्यास आणि ती सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविण्यास मदत करण्यासाठी, उपकलम (१ अ) समाविष्ट केल्यामुळे निषिद्ध म्हणून बंद करण्याची गरज आहे का ? अधिनियम २००२ च्या कलम १४ मध्ये, सुधारित आणि हाताशी असलेल्या प्रकरणांना लागू केल्याप्रमाणे:

“१४. सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी सुरक्षित कर्जदाराला मदत करण्यासाठी मुख्य महानगर दंडाधिकारी किंवा जिल्हा दंडाधिकारी.—(१) कोणत्याही सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा सुरक्षित कर्जदाराने घेणे आवश्यक असल्यास किंवा या कायद्यातील तरतुदींनुसार सुरक्षित कर्जदाराने सुरक्षित मालमत्तेपैकी कोणतीही विक्री किंवा हस्तांतरित करणे आवश्यक असल्यास, सुरक्षित कर्जदार, अशा कोणत्याही सुरक्षित

मालमत्तेचा ताबा किंवा नियंत्रण घेण्याच्या हेतूने, मुख्य महानगर दंडाधिकारी किंवा जिल्हा दंडाधिकारी ज्याच्या कार्यक्षेत्रात अशी कोणतीही सुरक्षित मालमत्ता किंवा त्यासंबंधित इतर कागदपत्रे आहेत किंवा सापडली आहेत, त्यांना ती ताब्यात घेण्याची लेखी विक्र ती करू शकतात आणि मुख्य महानगर दंडाधिकारी किंवा, जसे असेल तसे, अशी विक्र ती केल्यावर जिल्हाधिकारी-

(अ) अशी मालमत्ता व त्यासंबंधीची कागदपत्रे ताब्यात घेणे; आणि

(ब) अशी मालमत्ता व कागदपत्रे सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविणे:

परंतु सुरक्षित कर्जदाराच्या कोणत्याही अर्जासोबत सुरक्षित कर्जदाराच्या प्राधिकृत अधिकाऱ्याने पुष्टी केलेले प्रतिज्ञापत्र असेल, ज्यात असे जाहीर केले जाईल की-

(१) अर्ज दाखल करण्याच्या तारखेपर्यंत देण्यात आलेल्या आर्थिक मदतीची एकूण रक्कम आणि बँकेचा एकूण दावा;

(२) कर्जदाराने विविध मालमत्तांवर सुरक्षा हित निर्माण केले आहे आणि बँक किंवा वित्तीय संस्था अशा मालमत्तांवर वैध आणि निर्वाह सुरक्षा हित संबंध ठेवत आहे आणि बँक किंवा वित्तीय संस्थेचा दावा मर्यादेच्या कालावधीत आहे;

(३) कर्जदाराने वरील उपखंड (२) मध्ये नमूद केलेल्या मालमत्तेचा तपशील देऊन विविध मालमत्तांवर सुरक्षा हित संबंध निर्माण केले आहेत;

(४) कर्जदाराने दिलेल्या आर्थिक मदतीची परतफेड करण्यात चूक केली आहे;

(५) आर्थिक सहाय्याची परतफेड करण्यात अशा प्रकारे चूक झाल्यास कर्जदाराच्या स्वात्माचे अनुत्पादक मालमत्ता म्हणून वर्गीकरण करण्यात आले आहे;

(६) थकित आर्थिक सहाय्य देण्याची मागणी करणाऱ्या कलम १३ च्या उपकलम (२)

मधील तरतुदींनुसार साठ दिवसांची नोटीस कर्जदाराला देण्यात आली आहे याची स्वातंत्र्यमा करणे;

(७) कर्जदाराकडून प्राप्त झालेल्या नोटिशीच्या उत्तरात आक्षेप किंवा निवेदन सुरक्षित

कर्जदाराने विचारात घेतले आहे आणि असा आक्षेप किंवा निवेदन स्वीकारले नसल्याची कारणे कर्जदाराला कळविण्यात आली आहेत;

(८) वरील नोटीस देऊनही कर्जदाराने आर्थिक मदतीची परतफेड केलेली नाही आणि

म्हणूनच प्राधिकृत अधिकारी प्रधान कायद्याच्या कलम १४ सह कलम १३ च्या उपकलम (४) मधील तरतुदींनुसार सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यास पात्र आहे;

९) या कायद्यातील तरतुदी व त्याअंतर्गत करण्यात आलेल्या नियमांचे पालन करण्यात आले आहे.

परंतु प्राधिकृत अधिकाऱ्याकडून प्रतिज्ञापत्र प्राप्त झाल्यानंतर, जिल्हाधिकारी किंवा मुख्य महानगर दंडाधिकारी, प्रतिज्ञापत्रातील मजकुराची पूर्तता केल्यानंतर , अर्जाच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या कालावधीत सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्याच्या उद्देशाने योग्य आदेश देतील: परंतु मुख्य महानगर दंडाधिकारी किंवा जिल्हादंडाधिकाऱ्यांनी आपल्या नियंत्रणाबाहेरील कारणास्तव तीस दिवसांच्या आत कोणताही आदेश दिला नाही, तर त्याकरिता लेखी कारणे नोंदवून ते पुढील कालावधीत परंतु एकूण साठ दिवसांपेक्षा जास्त कालावधीत आदेश देऊ शकतात.

परंतु पहिल्या तरतुदीत नमूद केलेले प्रतिज्ञापत्र दाखल करण्याची अट हा कायदा लागू

झाल्याच्या तारखेस कोणत्याही जिल्हा दंडाधिकारी किंवा मुख्य महानगर दंडाधिकाऱ्यांसमोर प्रलंबित असलेल्या कार्यवाहीला लागू होणार नाही.

(१ अ) जिल्हाधिकारी किंवा मुख्य महानगर दंडाधिकारी आपल्या अखत्यारीतील कोणत्याही अधिकाऱ्याला प्राधिकृत करू शकतात:-

(१) अशी मालमत्ता व त्यासंबंधीची कागदपत्रे ताब्यात घेणे; आणि

(२) अशी मालमत्ता व कागदपत्रे सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविणे.

(२) उपकलम (१) मधील तरतुदींचे पालन सुनिश्चित करण्याच्या हेतूने मुख्य महानगर दंडाधिकारी किंवा जिल्हा दंडाधिकारी अशी पावले उचलू शकतात किंवा करू शकतात आणि त्यांच्या मते आवश्यक वाटेल अशा बळाचा वापर किंवा वापर करू शकतात.

(३) मुख्य महानगर दंडाधिकारी किंवा जिल्हादंडाधिकारी यांनी या कलमाच्या अनुषंगाने केलेल्या मुख्य महानगर दंडाधिकारी किंवा जिल्हादंडाधिकाऱ्यांनी प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्याच्या कोणत्याही कृतीवर कोणत्याही न्यायालयात किंवा कोणत्याही प्राधिकरणासमोर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले जाणार नाही.”

(यावर भर दिला आहे)

२६. अधिनियम २००२ च्यायोजनेचा विचार करता, हे स्पष्ट आणि स्पष्ट आहे की सुरक्षित मालमत्तेच्या विक्रीची पुष्टी करण्यापूर्वी तसेच विक्रीची पुष्टी झाल्यानंतर सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा सुरक्षित कर्जदाराद्वारे घेतला जाऊ शकतो. सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी, २००२ च्या नियमांच्या नियम ८ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे बँकेच्या "प्राधिकृत अधिकारी" द्वारे केले जाऊ शकते, ज्यात असे म्हटले आहे:

“८. स्थावर सुरक्षित मालमत्तेची विक्री.—(१) सुरक्षित मालमत्ता स्थावर मालमत्ता असल्यास प्राधिकृत अधिकारी या नियमांच्या परिशिष्ट ४ मध्ये तयार केलेली ताबा नोटीस कर्जदाराला देऊन आणि मालमत्तेच्या बाहेरील दरवाजावर किंवा अशा विशिष्ट ठिकाणी ताबा नोटीस चिकटवून ताब्यात घेईल किंवा ताब्यात घेईल.

(२) उपनियम (१) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे ताबा नोटीस शक्य तितक्या लवकर प्रसिद्ध करावी, परंतु कोणत्याही परिस्थितीत ताबा घेतल्याच्या तारखेपासून सात दिवसांच्या आत दोन अग्रगण्य वृत्तपत्रांमध्ये, एक त्या भागात पुरेसा प्रसार असलेल्या स्थानिक भाषेत, प्राधिकृत अधिकाऱ्याद्वारे प्रसिद्ध केला जाईल.

(२-अ) नियम ८ च्या उपनियम (१) आणि उपनियम (२) अंतर्गत विहित पद्धतींव्यतिरिक्त या नियमांअंतर्गत सर्व नोटिसा कर्जदाराला इलेक्ट्रॉनिक पद्धतीने देखील दिल्या जाऊ शकतात.

(३) स्थावर मालमत्तेचा ताबा प्रत्यक्ष प्राधिकृत अधिकाऱ्याने घेतल्यास ती मालमत्ता स्वतःच्या ताब्यात किंवा त्याने प्राधिकृत केलेल्या किंवा नियुक्त केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीच्या ताब्यात ठेवली जाईल, जो आपल्या ताब्यातील मालमत्तेची जितकी काळजी घेईल तितकीच सामान्य विवेकाचा मालक घेईल, अशाच परिस्थितीत अशी मालमत्ता ताब्यात घ्या.

(४) प्राधिकृत अधिकारी सुरक्षित मालमत्तेचे जतन व संरक्षण करण्यासाठी पावले उचलेल आणि आवश्यक असल्यास त्यांची विक्री होईपर्यंत किंवा अन्यथा विल्हेवाट लागेपर्यंत त्यांचा विमा उतरवेल.

(५) नियम ९ च्या उपनियम (१) मध्ये नमूद केलेल्या स्थावर मालमत्तेची विक्री करण्यापूर्वी प्राधिकृत अधिकारी मान्यताप्राप्त मूल्यमापकाकडून मालमत्तेचे मूल्यमापन घेईल व सुरक्षित कर्जदाराशी सल्लामसलत करून मालमत्तेची राखीव किंमत निश्चित करेल व अशा स्थावर सुरक्षित मालमत्तेचा संपूर्ण किंवा कोणताही भाग खालीलपैकी कोणत्याही पध्दतीने विकू शकेल:-

(अ) तत्सम सुरक्षित मालमत्तेचा व्यवहार करणाऱ्या किंवा अशा मालमत्ता खरेदी करण्यास इच्छुक असलेल्या व्यक्तींकडून कोटेशन प्राप्त करून; किंवा

(ब) जनतेकडून निविदा मागवून;

(क) ई-लिलाव पद्धतीसह सार्वजनिक लिलाव करून; किंवा

(ड) खाजगी कराराने.

परंतु जम्मू आणि काश्मीर राज्यात स्थावर मालमत्तेची विक्री झाल्यास, जम्मू-काश्मीर मालमत्ता हस्तांतरण अधिनियम, १९७७ मधील तरतुदी राज्यात अशी मालमत्ता मिळविणार् या व्यक्तीस लागू होतील.

(६) प्राधिकृत अधिकारी उपनियम (५) अन्वये स्थावर सुरक्षित मालमत्तेच्या विक्रीसाठी कर्जदाराला तीस दिवसांची नोटीस देईल:

परंतु अशा सुरक्षित मालमत्तेची विक्री जनतेकडून निविदा मागवून किंवा सार्वजनिक लिलाव करून केली जात असेल तर सुरक्षित कर्जदाराने परिशिष्ट ४-अ मध्ये दिलेल्या फॉर्ममधील सार्वजनिक सूचना दोन अग्रगण्य वृत्तपत्रांमध्ये प्रसिद्ध करावी, ज्यात स्थानिक भाषेतील एका वृत्तपत्राचा समावेश आहे.

(७) विक्रीची प्रत्येक नोटीस स्थावर मालमत्तेच्या विशिष्ट भागावर चिकटविली जाईल आणि प्राधिकृत अधिकारी विक्रीच्या तपशीलवार अटी व शर्ती, सुरक्षित कर्जदाराच्या वेबसाईटवर अपलोड करेल, ज्यात हे समाविष्ट असेल;

(ए) विकल्या जाणाऱ्या स्थावर मालमत्तेचे वर्णन, ज्यात सुरक्षित कर्जदारास माहित असलेल्या मालमत्तेचा तपशील समाविष्ट आहे;

(बी) मालमत्तेच्या वसुलीसाठी सुरक्षित कर्ज;

(सी) स्थावर सुरक्षित मालमत्तेची राखीव किंमत ज्याच्या खाली मालमत्ता विकली जाऊ शकत नाही;

(डि) सार्वजनिक लिलावाची वेळ व ठिकाण किंवा इतर कोणत्याही मार्गाने विक्री पूर्ण होण्याची वेळ;

(इ) सुरक्षित कर्जदाराने ठरवून दिलेल्या अर्नेस्ट मनी जमा करणे;

(एफ) इतर कोणत्याही अटी व शर्ती, ज्या अधिकृत अधिकाऱ्याला खरेदीदारास मालमत्तेचे स्वरूप आणि मूल्य माहित असणे आवश्यक वाटते.

(८) सार्वजनिक लिलाव किंवा सार्वजनिक निविदा वगळता इतर कोणत्याही मार्गाने विक्री अशा अटींवर होईल जी सुरक्षित कर्जदार आणि प्रस्तावित खरेदीदार यांच्यात लेखी स्वरूपात निश्चित केली जाईल."

२७. तथापि, अधिनियम २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१) नुसार सुरक्षित मालमत्तेचा प्रत्यक्ष ताबा घेण्यासाठी, सुरक्षित कर्जदाराने लेखी अर्जाद्वारे सीएमएम / डीएमशी संपर्क साधून त्या संबंधित सुरक्षित मालमत्ता आणि कागदपत्रे ताब्यात घेण्याची विनंती करणे

आणि पुढील कार्यवाहीसाठी त्यास (सुरक्षित कर्जदार) पाठविण्याची विनंती करणे बंधनकारक आहे.

२८. सीएमएम / डीएमवर सोपविण्यात आलेले वैधानिक दायित्व म्हणजे अधिनियम २००२ च्या कलम १४ (१) अंतर्गत त्या उद्देशाने सुरक्षित कर्जदाराकडून लेखी अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर त्वरित कृतीत जाणे. असा अर्ज प्राप्त होताच, सीएमएम/डीएमने अधिनियम २००२ च्या कलम १४ (१) मधील तरतुदीमध्ये नमूद केलेल्या सुरक्षित कर्जदाराकडून सर्व औपचारिकतेच्या अनुपालनाची पडताळणी करून आणि त्यासंदर्भात समाधान झाल्यानंतर सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधीची कागदपत्रे ताब्यात घेऊन ती लवकरात लवकर सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविण्याचा आदेश देणे अपेक्षित आहे. उत्तरार्ध हा मंत्रिपदाचा कायदा आहे. त्यात उशीर होऊ शकत नाही. काळ हा साराचा आहे. हाच विशेष कायद्याचा आत्मा आहे. तथापि, हे सामान्य ज्ञान आहे की सीएमएम / डीएम मर्यादित संसाधने प्रदान केली जातात. यामुळे सीएमएम/डीएमला विशेष कायद्याची भावना अबाधित राखण्यासाठी अत्यंत तत्परतेने आपली जबाबदारी पार पाडणे अशक्य नसले तरी अवघड जाते.

२९. हे सामान्य ज्ञान आहे की संबंधित अधिकारक्षेत्रात, एकच सीएमएम / डीएम आहे. ताबा घेण्यासाठी त्याने प्रत्येक ठिकाणी स्वतः पोहोचणे अपेक्षित असेल, तर काही अधिकारक्षेत्रात व्यावसायिक शहर असल्याने दिलेल्या कार्यक्षेत्रात मोठ्या संख्येने अर्ज आल्याने त्याला तसे करणे अशक्य नसले तरी अव्यवहार्य ठरेल. त्यानुसार, कडक बांधकामामुळे २००२ चा कायदा बनविण्याचा कायदेशीर हेतू आणि हेतू नष्ट होईल. वास्तविक, सीएमएम/ डीएम कार्यालयाच्या लॉजिस्टिक समस्या वैधानिक तरतुदीकडे दुर्लक्ष

करण्याचा आधार असू शकत नाहीत. तथापि, अधिनियम २००२ च्या कलम १४(१ ए) च्या हेतूसाठी वकील हा न्यायालयाचा अधिकारी आहे आणि सीएमएम / डीएमच्या अधीन मानला गेला पाहिजे असे मत घेण्यास आम्हाला भाग पाडले जाते.

३०. शिवाय, उपकलम (१ अ) समाविष्ट करण्यापूर्वी जी परिस्थिती निर्माण झाली होती, ज्यामध्ये सीएमएम/ डीएम सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधित कागदपत्रे ताब्यात घेण्याचे मंत्रिपदाचे काम पार पाडण्यासाठी वकील किंवा त्याच्या अधीनस्थ कोणत्याही अधिकाऱ्याची सेवा घेऊ शकतात, उपकलम (१ए) समाविष्ट झाल्यानंतरही त्याच नियमाचे पालन करण्यास त्याला कोणीही रोखू शकत नाही. त्याचबरोबर अधिनियम २००२ च्या कलम १४ (१) अन्वये दिलेल्या आदेशानुसार सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्याचे काम आपल्या अखत्यारीतील कोणत्याही अधिकाऱ्याकडे सोपवताना सीएमएम/डीएमने अशा व्यक्तीची नेमणूक करताना शहाणपणा बाळगला पाहिजे जो त्याने दिलेल्या आदेशांची अंमलबजावणी करण्यास सक्षम असेल. केवळ त्याच्या अधीनस्थ "कोणत्याही" अधिकाऱ्याची नेमणूक करण्याचा अधिकार त्याच्याकडे असल्याने परिस्थिती हाताळण्यास अक्षम असलेल्या शिपाई किंवा लिपिकाची नेमणूक करण्याची परवानगी त्याला मिळणार नाही.

३१. २००२ च्या अधिनियमात किंवा २००२ च्या नियमांमध्ये कलमातील "कोणत्याही" शब्दाची व्याख्या केलेली नाही. तसेच, "अधिकारी" आणि "अधीनस्थ" या शब्दांची व्याख्या एकट्याने किंवा सामूहिकरीत्या केली जात नाही. ब्लॅकलॉ डिक्शनरी^{४८} मध्ये दिलेल्या "कोणत्याही" या शब्दाचा अर्थ असा आहे:

"काहीही. काही; अनेकांपैकी एक; एक अनिश्चित संख्या. कुठल्याही प्रकारचा किंवा प्रमाणाचा अंदाधुंद. फेडरल डिपॉझिट इन्स कॉर्पोरेशन विरुद्ध विंटन, सी.सी.ए. टेन., १३१ एफ.२ डी ७८०, ७८२. एक किंवा काही (अनिश्चित काळासाठी). स्लेगेल वि. स्लेगेल, १३५ एन.जे.ई.क्यू. ५, ३७ ए.२ डी ५७, ५८. "कोणताही" म्हणजे केवळ एका व्यक्तीचा अर्थ नाही, परंतु एकापेक्षा जास्त किंवा अनेकांचा संदर्भ असू शकतो. डोहर्टी विरुद्ध किंग, टेक्स सिव्ह अपील १८३ एस.डब्ल्यू.२ डी १००४, १००७.

"कोणताही" या शब्दाच्या अर्थाचे वैविध्य आहे आणि त्याचा उपयोग "सर्व" किंवा "प्रत्येक" तसेच "काही" किंवा "एक" दर्शविण्यासाठी केला जाऊ शकतो आणि दिलेल्या कायद्यात त्याचा अर्थ कायद्याच्या संदर्भावर आणि विषयावर अवलंबून असतो. डोनोह्यू विरुद्ध झोनिंग बी.डी. ऑफ अपीलस ऑफ अपीलस ऑफ नॉरवॉक, १५५ कॉन ५५०, २३५ ए.२ डी ६४३, ६४६, ६४७.

हे बर्याचदा "एकतर", "प्रत्येक" किंवा "सर्व" समानार्थी असते. त्याची व्यापकता संदर्भानुसार मर्यादित असू शकते; अशा प्रकारे, "केव्हाही" काही कृती करण्याचा अधिकार देणे ही सामान्यतः वाजवी वेळेत अर्थ म्हणून समजली जाणारी ४८ वी आवृत्ती आहे; आणि विशिष्ट वर्गाच्या गणनेक तर "इतर कोणतेही" हे शब्द "इतर असे इतर" म्हणून वाचले पाहिजेत आणि त्यात केवळ समान प्रकारच्या किंवा चारित्र्याच्या इतरांचा समावेश आहे."

(यावर भर दिला आहे)

३२. ब्लॅकलॉ डिक्शनरी ⁴⁹४९ मध्ये परिभाषित केलेल्या "अधिकारी" या शब्दाचे वर्णन

असे आहे:

"अधिकारी. (१४ क) १. विश्वास, अधिकार किंवा कमांडचे पद धारण करणारी व्यक्ती.

• सार्वजनिक व्यवहारांमध्ये, हा शब्द एखाद्या राष्ट्रीय, राज्य किंवा स्थानिक सरकारच्या अंतर्गत सार्वजनिक पदावर असलेल्या आणि त्या सरकारद्वारे काही विशिष्ट कार्य करण्यासाठी अधिकृत असलेल्या व्यक्तीस संदर्भित करतो. कॉर्पोरेट कायद्यात, हा शब्द सीईओ, अध्यक्ष, सचिव किंवा खजिनदार यासारख्या महामंडळाच्या दैनंदिन कामकाजाचे व्यवस्थापन करण्यासाठी संचालक मंडळाने निवडलेल्या किंवा नियुक्त केलेल्या व्यक्तीस संदर्भित करतो. सीएफ डायरेक्टर (२).

(यावर भर दिला आहे)

३३. पी. रामनाथ अय्यर यांच्या प्रगत कायदा शब्दकोश ⁵⁰५० मध्ये दिलेला

"अधीनस्थ" हा शब्द असा आहे:

"अधीनस्थ" परिभाषित केले. अधिनियम २४, १८५९, कलम १; मॅड अॅक्ट ३, १९०९, कलम २. कनिष्ठ दर्जा, श्रेणी, वर्ग किंवा व्यवस्थेशी संबंधित; दुसऱ्यांच्या अधिकारावर किंवा अधिकारावर अवलंबून [कलम १२१, भारतीय पुरावा कायदा (१८७२ चा १)]; अशी व्यक्ती किंवा वस्तू जी खालच्या स्थानावर आहे. कोणत्याही पात्र शब्दांशिवाय 'अधीनस्थ' हा शब्द वापरून ज्या कामांशी व्यवसाय किंवा व्यवहाराचा संबंध आहे, अशा अधीनस्थांनाही दंडनीय करण्याचा वैधानिक हेतू विधिमंडळाने व्यक्त केला आहे.

49 अकरावी आवृत्ती

50 खंड ४ (सहावी आवृत्ती)

आयात-निर्यात सहमुख्य नियंत्रक कार्यालयातील सहाय्यक आयात नियंत्रक हा लाच स्वीकारण्याद्वारे संयुक्त मुख्य नियंत्रकाचा अधीनस्थ असतो, त्याचा सहमुख्य नियंत्रकांकडे प्रलंबित असलेल्या अपील ४९ ११ वी आवृत्ती ५० खंड ४ (सहावी आवृत्ती) शी काहीही संबंध नाही. आर.जी. जेकब विरुद्ध भारतीय प्रजासत्ताक, एआयआर १९६३ एससी ५५०, ५५३. [भारतीय दंड संहिता (१८६० चा ४५), कलम १६५ (भ्रष्टाचार प्रतिबंधक कायदा, १९८८ द्वारे वगळले)]

नियमांच्या नियम १४ (२) मध्ये 'अधीनस्थ' या शब्दावर केलेली रचना राज्यघटनेच्या कलम ३११ (१) मधील 'अधीनस्थ' या शब्दाच्या अर्थाशी आणि आयातीशी सुसंगत आहे. एखाद्या सरकारी कर्मचाऱ्याला सेवेतून बडतर्फ करण्याचा अधिकार वापरण्यापासून सरकारला प्रतिबंधित करणारी कोणतीही गोष्ट राज्यघटनेत नाही. या नियमांचा अर्थ असा होऊ शकत नाही की बडतर्फी नेमणूक करणार् या अधिकार् याने किंवा त्याच्या जवळच्या वरिष्ठाने केली पाहिजे. जर बडतर्फ अधिकारी नियुक्त अधिकाऱ्यापेक्षा रँक किंवा ग्रेडमध्ये कमी नसेल तर कलम ३११ (१) चे पालन केले जाते. [ए. पी. व्ही. एन. रामनैय्या यांचे सरकार, (२००९) ७ एससीसी १६५, १७२, परिच्छेद २३, २४] [भारतीय राज्यघटना, कलम ३११ (१); आंध्र प्रदेश नागरी सेवा (सीसीए) नियम, १९९१, नियम १४(२)]

कलम (२) (फ) मधील 'अधीनस्थ' या शब्दाचा अर्थ कायद्याने अधीनस्थ असा आहे, प्रत्यक्षात नाही. व्यवस्थापक म्हणून दुसर् या व्यक्तीचा व्यवसाय पाहणारी व्यक्ती प्रत्यक्षात दुसर् या व्यक्तीच्या अधीन असू शकत नाही आणि स्वतःच्या पुढाकाराने

कार्य करीत असेल, तरीही जर एक वैयक्तिक व्यवस्थापक म्हणून, तो नियोक्त्याच्या म्हणजेच दुसऱ्या व्यक्तीच्या अधीन असेल तर त्याला कलम २ (१) (एफ) मध्ये परिभाषित केल्याप्रमाणे नियोक्ताचा "व्यवस्थापकीय एजंट" मानले जाऊ शकत नाही, आणि त्याच्याविरोधात नुकसान भरपाईचे कोणतेही आदेश देता येणार नाहीत. रघुनाथ सहाय विरुद्ध सरूप सिंह, एमएलजे : क्यूडी (१९६१-१९६५) खंड ५ सी १९५२-१९५३ : १९६२ ऑल एलजे १०४ : १९६२ ऑल डब्ल्यूआर (एचसी) ९१ : (१९६२) १ एलएलजे १९ : (१९६१) ३ एफएसी एलआर ४४५ : (१९६२-६३) २३ एफजेआर ६२४ : एआयआर ६२४ : एआयआर १९६२ [कामगार नुकसान भरपाई कायदा (१९२३) राम नारायण विरुद्ध एकत्रीकरण संचालक, एआयआर १९६५ सर्व १७२, १७३ [यु.पी. कन्सॉलिडेशन ऑफ होल्डिंग्स अॅक्ट (१९५४ चा ५), कलम ४८ (१९६३ मध्ये सुधारित), कलम ४८]

कलम १३३-अ मध्ये केलेल्या तरतुदी मद्रास कायद्याने (१९४८ चा एक्सएक्स) कायद्यात कलम ४४-अ जोडल्या गेल्या तेव्हा आधीपासूनच होत्या. नंतरच्या कायद्यात "अधीनस्थ" या शब्दाची स्वतंत्र व्याख्या नाही. साहजिकच कलम १३३-अ मध्ये आधीच केलेली तरतूद लक्षात घेता कोणत्याही व्याख्येची गरज नव्हती. मद्रास विधिमंडळाने कलम ४४- अ आणताना कलम १३३-अ च्या अस्तित्वाची जाणीव होती आणि त्या कलमात "अधीनस्थ" हा शब्द वापरला तेव्हा कायद्याच्या कलम १३३-अ मध्ये कोणती तरतूद करण्यात आली आहे हे ठरविण्याच्या पद्धतीनेच "अधीनस्थ" हा शब्द समजून घ्यावा असा त्याचा हेतू असावा. कृष्णा स्वामी मुदलियार विरुद्ध पलानी

पिल्लई, एमएलजे : क्यूडी (१९५६-१९६०) खंड ४ सी १५१ : (एस) एआयआर १९५७
मॅड ५९९ (एफबी). [मोटार वाहन कायदा (१९३९ चा ४), कलम १३३-अ]

अनुच्छेद ३११ (१) मध्ये आढळणाऱ्या 'अधीनस्थ' या शब्दाचा संदर्भ पदाच्या
अधीनतेचा आहे, अधिकार आणि कर्तव्यांच्या संदर्भात अधीनतेचा नाही. कलम ३११
(१) म्हणजे ज्या अधिकाऱ्याने नेमणूक केली त्याच अधिकाऱ्याने किंवा त्याच्या थेट
वरिष्ठाने काढून टाकली असावी, असा अर्थ काढता येणार नाही. हे पुरेसे आहे की
काढून टाकणारे प्राधिकरण त्याच दर्जाचे दर्जाचे आहे. लक्ष्मीनारायण सारंगी विरुद्ध
ओरिसा राज्य, एमएलजे : क्यूडी (१९६१-१९६५) खंड २ सी १०५० : एआयआर १९६३
ओरिसा ८ : आयएलआर (१९६२) कट ४९२. [भारतीय राज्यघटना, अनुच्छेद
३११(१)] भारतीय राज्यघटनेच्या कलम ३११ (१) मधील 'अधीनस्थ' या शब्दाचा अर्थ
पदाच्या अधीनतेचा आहे, कार्याची अधीनता नाही. महादेव प्रसाद रॉय विरुद्ध एस.
एन. चॅटर्जी, एआयआर १९५४ पॅट २८५.

भारतीय राज्यघटनेच्या अनुच्छेद ३११ (१) मधील 'अधीनस्थ' या शब्दाचा अर्थ पदाच्या
अधीनस्थ असा आहे, वापरलेल्या कार्याच्या संदर्भात नाही. परिणामी नियुक्ती
अधिकाऱ्याच्या बरोबरीचा अधिकारी उपलब्ध नसल्यास बडतर्फी किंवा हकालपट्टीचे
आदेश वरिष्ठ दर्जाच्या अधिकाऱ्याला द्यावे लागतील. कोणत्याही परिस्थितीत कमी
दर्जाच्या अधिकाऱ्याला असा आदेश देता येणार नाही. अशा कृतीला परवानगी देणारा
कोणताही नियम किंवा कायदा राज्यघटनेच्या कलम ३११ (१) मधील तरतुदींचे
उल्लंघन करणारा मानला गेला पाहिजे. गुरमुख सिंग विरुद्ध यूओआय, नवी दिल्ली,

एमएलजे : क्यूडी (१९६१-१९६५) खंड २ सी १०५० : ६५ पुंज एलआर ९६४ :

एआयआर १९६३ पी & एच ३७०

उच्च न्यायालयाच्या मूळ बाजूने खटल्यांचे अर्ज हस्तांतरित करण्याच्या उद्देशाने मूळ बाजूला बसलेले न्यायाधीश उच्च न्यायालयाच्या अपिलीय बाजूच्या अधीन असतात.

(एआयआर , १९२३, रंग. २२)"

(यावर भर दिला आहे)

३४. वेंकटरामय्या यांच्या लॉ लेक्सिकॉन अँड लीगल मॅक्सिम ⁵¹५१ मध्ये परिभाषित केलेल्या "अधिकारी अधीनस्थ" या शब्दाचा अर्थ असा आहे:

"अधिकारी अधीनस्थ। - मोटार वाहन कायदा, १९३९ च्या कलम ४४-अ मध्ये वापरण्यात आलेल्या "कोणताही अधिकारी अधीनस्थ" या शब्दाच्या घटक शब्दांचा नेमका अर्थ काय आहे? "कोणताही" हा एक शब्द आहे जो मर्यादा किंवा पात्रता वगळतो. त्यात व्यापक व्यापकता आढळते. त्याचा वापर वितरणात्मक बांधकामाकडे लक्ष वेधतो. "कोणताही" हा शब्द "कोणतेही शरीर", "कोणतीही व्यक्ती" या अर्थाने वापरला जातो. प्राधिकरणात गुंतवणूक केलेली आणि कार्यालयाशी संबंधित कर्तव्ये पार पाडणे आवश्यक असलेली व्यक्ती अधिकारी आहे. अधिकारी अधीनस्थ आहेत की नाही हे ठरविण्यासाठी त्यांच्या अर्धन्यायिक निर्णयांचा आढावा घेतला जाऊ शकतो की नाही ही कसोटी नाही, तर त्यांच्या विविध कर्तव्यांच्या पूर्ततेत ते वरिष्ठ

अधिकाऱ्याच्या निर्देश आणि नियंत्रणाच्या अधीन असतात की स्वतंत्र अधिकारी केवळ कायद्याने दिलेल्या निर्देशांच्या अधीन असतात.— बी. वीरस्वामी वि. आंध्र प्रदेश राज्य,(१९६९) आंध्र डब्लू. आर. ३०८ पान ३१४ वर ए आय आर १९५९ ए. पी. ४१३ (एफ. बी.) “

(यावर भर दिला आहे)

३५. पी. रामनाथ अय्यर यांच्या प्रगत कायदा शब्दकोश⁵² ५२ मध्ये दिलेल्या "अधिकारी, अधीनस्थ" आणि "त्यांच्या अधीनस्थ अधिकारी" या शब्दांमध्ये असे लिहिले आहे:

"अधिकारी, अधीनस्थ. कनिष्ठ दर्जाचा, श्रेणीचा, वर्गाचा किंवा व्यवस्थेचा अधिकारी.

त्यांच्या अखत्यारीतील अधिकारी. मंत्री हा राज्यपालांच्या अखत्यारीतील अधिकारी असतो. शिवबहादूर सिंग विरुद्ध उत्तर प्रदेश राज्य, ए आय आर १९५३ एससी ३९४.

३६. सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्याच्या प्रक्रियेबद्दल, अधिनियम २००२ च्या कलम १४ सह कलम १३ वरून हे समजू शकते. कलम १३ (४) सुरक्षित कर्जदारास निर्दिष्ट उपायांपैकी एक किंवा अधिक उपायांचा आधार घेण्याची परवानगी देते; आणि सुरक्षित कर्जदाराला विक्रीच्या पूर्व-पुष्टीच्या टप्प्यावरही तसे करण्यास सक्षम करणे; कलम १४ नुसार, सीएमएम/ डीएमला त्या संदर्भात अधिकार आहेत, जरी त्या उद्देशाने सुरक्षित कर्जदाराने दिलेल्या लेखी अर्जावर आदेश दिल्यानंतरही . एकदा हा आदेश पारित झाला की, सीएमएम/डीएमवर टाकलेली वैधानिक जबाबदारी त्या प्रमाणात पार पाडली जाते. पुढील

पाठपुरावा म्हणजे सुरक्षित मालमत्ता आणि त्यासंबंधीची कागदपत्रे ताब्यात घेणे. तीच मंत्रीपदाची पायरी आहे. हे सीएमएम/डीएम स्वतः /किंवा त्याच्या/तिच्या न्यायालयाचे अधिकारी म्हणून गणल्या जाणाऱ्या ऍडवोकेट कमिशनर सह त्याच्या/तिच्या अधीन असलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्यामार्फत घेऊ शकतात. ऍडवोकेट कमिशनर हि नवीन संकल्पना नाही. दिवाणी प्रक्रिया आणि फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या तरतुदीनुसार वैविध्यपूर्ण प्रशासकीय आणि मंत्रीपदाची कामे करण्यासाठी वकिलाची न्यायालय आयुक्त म्हणून नियुक्ती केली जाते. वकील हे न्यायालयाचा अधिकारी असतो. व्हर्जिनिया लॉ रिव्ह्यू⁵³ ५३ मध्ये हे खालील शब्दांत स्पष्ट केले आहे:

“न्यायप्रशासनातील अधिकारी या नात्याने न्यायालयाशी असलेल्या नात्यातून वकिलांची न्यायालयाप्रती असलेली कर्तव्ये थेट उभी राहतात. कायदा ही निव्वळ खाजगी मागणी नसून राज्याच्या न्यायव्यवस्थेचा अविभाज्य भाग असल्याचा गौरव असलेला व्यवसाय आहे. त्यामुळे न्यायालयाचा अधिकारी या नात्याने वकिलाला न्यायालयाची प्रतिष्ठा आणि अखंडता राखणे बंधनकारक आहे; बोलण्यात आणि कृतीत न्यायालयाचा सदैव आदर राखणे; आपल्या क्लायंटच्या प्रकरणाशी संबंधित सर्व प्रकरणे उघडपणे मांडणे, न्यायाधीश किंवा ज्युरी वर खाजगी प्रभाव टाकण्याचा कोणताही प्रयत्न होऊ नये याची काळजी घेणे; आणि न्यायालयाबरोबरच्या सर्व व्यवहारांमध्ये स्पष्ट आणि स्पष्टपणे बोलणे, "कोणतीही फसवणूक, लादणे किंवा चुकविणे न करणे“, साक्षीदारांची चुकीची नोंद करून किंवा उदाहरणे चुकीचे सांगून .

“ते नेहमी समजून घेतले पाहिजे” डिसेंबर १९११ मध्ये मिल्वॉकी काउंटी बार असोसिएशनसमोर केलेल्या भाषणात ख्रिश्चन डोअरफ्लर म्हणतात, "न्याय प्रशासनाला मदत करण्याच्या हेतूने पुरुषांमध्ये कायद्याचा व्यवसाय सुरू केला जातो, हे नेहमीच समजून घेतले पाहिजे. न्यायाचे योग्य प्रशासन म्हणजे वकिलाने खटला जिंकण्यात यश मिळवले पाहिजे असे नाही. याचा अर्थ असा की त्याने आपल्या क्लायंटची बाजू योग्यरित्या मांडण्याच्या हेतूने उपलब्ध आणि वैध असलेल्या तथ्य आणि कायद्याच्या माध्यमातून सर्व काही न्यायालयाच्या निदर्शनास आणून दिले पाहिजे. त्याच्या क्लायंटच्या बाबतीत त्याचे कर्तव्य फक्त कायदेशीररित्या आपली बाजू मांडणे आहे. जनतेच्या दृष्टीने आणि न्यायालयाचे अधिकारी म्हणून त्यांचे कर्तव्य न्यायप्रशासनात मदत करणे आणि मदत करणे हे आहे.

(यावर भर दिला आहे)

३७. ब्लॅक लॉ डिक्शनरी ⁵⁴५४ मधील "एमिकस क्युरी" या अभिव्यक्तीच्या संदर्भात जाहिरात करणे उपयुक्त ठरेल ज्यात असे लिहिले आहे:

"एमिकस क्युरी. [लॅटिन "न्यायालयाचा मित्र"] (१७ क) जो एखाद्या खटल्यात पक्षकार नसतो परंतु जो न्यायालयात याचिका करतो ५४ ११ व्या आवृत्तीत किंवा त्या व्यक्तीला या विषयात तीव्र स्वारस्य असल्याने कारवाईत थोडक्यात दाखल करण्याची विक्र ती न्यायालयाकडून केली जाते.— बर्याचदा न्यायमित्र म्हणून संक्षिप्त केले जाते.

- न्यायालयाचा मित्र असेही म्हटले जाते. पु.ल. अमिसी क्युरी"

३८. ललित मोहन दास विरुद्ध महाधिवक्ता, ओरिसा आणि इतर ⁵⁵५५ या खटल्यात न्यायालयाचा अधिकारी म्हणून वकिलाची भूमिका स्पष्ट करण्याची संधी या न्यायालयालाही मिळाली होती. घटनापीठाने असे निरीक्षण नोंदवले:

"(११) बारचा सदस्य निःसंशयपणे आपल्या क्लायंटचे कर्तव्य आहे आणि त्याने आपल्या क्लायंटच्या वतीने न्याय्य आणि वाजवीपणे सादर केले जाऊ शकणारे सर्व न्यायालयासमोर ठेवले पाहिजे. एखादा विशिष्ट आदेश योग्य नाही असे तो सादर करू शकतो आणि त्या आदेशाचा फेरविचार करण्याची मागणी करू शकतो. त्याच वेळी, बारचा सदस्य न्यायालयाचा अधिकारी असतो आणि तो ज्या न्यायालयात हजर आहे त्या न्यायालयाचे कर्तव्य आहे. त्याने न्यायालयाची प्रतिष्ठा आणि शिष्टाचार राखला पाहिजे आणि न्यायालयाची बदनामी होईल असे काहीही करू नये."

(यावर भर दिला आहे)

३९. वकील हा न्यायाधीशांप्रमाणेच घटनात्मक नैतिकता आणि न्यायाचा संरक्षक असतो, हे सर्वमान्य आहे. न्यायाधीशाइतकेच त्यांचे महत्त्वाचे कर्तव्य आहे. समाजाप्रती त्यांची जबाबदारी आहे आणि त्यांनी न्यायासाठी अत्यंत प्रामाणिकपणे आणि बांधिलकीने काम करणे अपेक्षित आहे. प्रथम न्यायालयाप्रती त्यांचे कर्तव्य आहे. न्यायालयाचा अधिकारी या नात्याने तो एखाद्या उच्च कार्यावर निष्ठा ठेवतो आणि जाणीवपूर्वक वस्तुस्थितीचा चुकीचा अर्थ लावू शकत नाही किंवा आपल्या ज्ञानात कोणतीही भौतिक वस्तुस्थिती लपवू शकत नाही. ओ.पी.

शर्मा आणि इतर वि. पंजाब आणि हरयाणा उच्च न्यायालय ⁵⁶५६, या प्रकरणात 55ए आय आर १९५७ एस सी २५०

56(२०११) ६ एस सी सी ८६ (परिच्छेद ३८)

न्यायालयाने नमूद केले की सर्व व्यावसायिक कार्यांमध्ये, वकील परिश्रमी असावा आणि त्याचे वर्तन अधिनियमाच्या आवश्यकतांशी सुसंगत असावे ज्याद्वारे तो समाज आणि न्याय व्यवस्थेच्या संरक्षणात महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावतो. न्यायालयाचा अधिकारी या नात्याने त्याच्यावर कायद्याचे राज्य आणि न्यायव्यवस्था अबाधित ठेवण्याची मोठी जबाबदारी आहे.

४०. अधिनियम २००२ च्या तरतुदींची अंमलबजावणी करण्यासाठी नियम बनविण्याचा अधिकार केंद्र सरकारला अधिनियम २००२ च्या कलम ३८ मध्ये देण्यात आला आहे. त्यातील उपकलम (२) मध्ये नमूद केलेल्या इतर तरतुदींप्रमाणे कलम १४ मध्ये तरतूद केलेल्या बाबींच्या संदर्भात नियम बनविण्याच्या अधिकाराचा विशेष/ स्पष्टपणे उल्लेख नाही. मात्र, कलम ३८ च्या उपकलम (२) च्या खंड (छ) चा वापर करून त्यासंदर्भात नियम तयार करणे केंद्र सरकारला खुले आहे. तेच असे

३८. केंद्र सरकारचा नियम बनविण्याचा अधिकार.—(१)

(२) विशेषतः व वरील सत्तेच्या सार्वत्रिकतेला पूर्वग्रह न बाळगता असे नियम खालीलपैकी सर्व किंवा कोणत्याही बाबींची तरतूद करू शकतात, उदा:-

(अ) ते (एफसी)

(छ) इतर कोणतीही बाबी, ज्याच्या संदर्भात नियमांद्वारे तरतूद करणे आवश्यक आहे किंवा केले जाऊ शकते."

४१. अधिनियम २००२ च्या कलम १४ च्या उपकलम (१ अ) च्या संदर्भात केंद्र सरकारने असा कोणताही नियम तयार केलेला नाही ज्यामुळे सीएमएम/ डीएमला सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी ऍडव्होकेट कमिशनर नियुक्त करण्यास स्पष्टपणे किंवा

आवश्यक अर्थाने मनाई केली गेली आहे. त्याअभावी एखाद्या वकिलाची आयुक्तपदी नेमणूक वगळणे मान्य करता येणार नाही.

४२. "कार्यात्मक अधीनता" चाचणी लागू करताना, आम्हाला असे मत घेण्यास भाग पाडले जाते की अधिनियम २००२ च्या कलम १४ चे उपकलम (१ ए) सीएमएम / डीएमसाठी वकील (न्यायालयाचा अधिकारी) ची सेवा घेण्यास कोणताही अडथळा नाही - केवळ त्यासंबंधित सुरक्षित मालमत्ता आणि कागदपत्रे ताब्यात घेण्यासाठी आणि कलम १४ अंतर्गत सीएमएम / डीएमने पारित केलेल्या आदेशांच्या अनुषंगाने सुरक्षित कर्जदाराकडे पाठविण्यासाठी. १) त्यासंदर्भातील २००२ च्या कायद्याचा अशा प्रकारे नियुक्त केलेला वकील सीएमएम/डीएम कार्यालयात किंवा सार्वजनिक सेवेत असणे आवश्यक आहे, असे मानले जात नाही. सीएमएम / डीएम आणि वकील न्यायालयाचा अधिकारी असणे यांच्यात अंतर्गत कार्यात्मक अधीनस्थ संबंध आहेत. ऍडव्होकेट कमिशनरने २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१) अन्वये पारित केलेल्या सीएमएम/डीएमच्या आदेशांची अयोग्य अंमलबजावणी केल्याबद्दल कर्जदारांची भीती स्पष्टपणे चुकीची आहे. शिवाय, न्यायालयाचा अधिकारी म्हणून आणि सीएमएम / डीएमद्वारे नियुक्त केल्यामुळे, ऍडव्होकेट कमिशनरने केलेल्या कृत्यांना २००२ कायद्याच्या कलम १४ (३) अंतर्गत सीएमएम / डीएमद्वारे अधिकृत अधिकारी म्हणून सूट मिळेल -सीएमएम/डीएम यांनी अशा प्रकारे नियुक्त केलेले वकील त्यांच्यावर सोपवलेल्या कामाचा गैरवापर करतील आणि ते कायदानुसार काटेकोरपणे पार पाडले जाणार नाही किंवा ते सत्तेच्या गैरवापराचे प्रकरण असेल, असे मानण्याचे कारण नाही. त्याऐवजी वकील हे न्यायालयाचे अधिकारी असल्याबद्दल दाखविलेला संस्थात्मक विश्वास किंवा विश्वास लक्षात

घेता, २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१) अन्वये सीएमएम/डीएमने दिलेल्या आदेशांच्या अंमलबजावणीसाठी एखाद्या वकिलाची आयुक्त म्हणून नेमणूक केल्यास ती जबाबदारी व कर्तव्य प्रामाणिकपणे व कायद्याच्या नियमांनुसार पार पाडले जाईल, असा अंदाज बांधला पाहिजे.

४३. आपण आतापर्यंत घेतलेल्या दृष्टिकोनासाठी, सतीदेवी विरुद्ध प्रसन्न आणि एनआर.⁵⁷५७, मेसर्स हिरालाल रतनलाल इ. विरुद्ध उत्तर प्रदेश आणि आंध्र प्रदेश राज्य यांच्यातील विवेचन. इ.⁵⁸ ५८, आणि दीपक बाबरिया आणि दुसरा विरुद्ध गुजरात राज्य आणि इतर ⁵⁹५९, कर्जदारांना कोणताही फायदा होणार नाही. त्यात आपण कॅसस ओमिसस या तत्त्वाचा अवलंब केलेला नाही. आमच्या मते, कायद्यात, ५७ (२०१०) ५ एससीसी६२२ ५८ (१९७३) १ एससीसी २१६५९ (२०१४) ३ एससीसी ५०२ एक वकील न्यायालयाचा अधिकारी असतो आणि अशा प्रकारे, सीएमएम / डीएमच्या अधीन असतो. शिवाय, अधिनियम २००२ मध्ये किंवा त्याअंतर्गत बनवलेल्या नियमावलीत असा अर्थ वगळण्याचे कोणतेही संकेत नाहीत. याच कारणास्तव, एजुस्टेड जेनेरिस किंवा नॉसिटुर एसोसीस चे तत्त्व लागू करण्यासंबंधीची याचिका आणि त्या बाबतीत, एक्सप्रेसिओ युनिअस इस्ट एक्सकुलसिओ अल्टरियस देखील आम्हाला ताब्यात घेण्याची आवश्यकता नाही.

४४. सुरक्षित कर्जदार अधिकृत अधिकारी, इंडियन बँक विरुद्ध डी. विसालाक्षी आणि

57(२०१०) ५ एससीसी ६२२

58(१९७३) १ एस सीसी २१६

59(२०१४) ३ एस सी सी ५०२

आर.⁶⁰६० या खटल्यात या न्यायालयाच्या म्हणीवर अवलंबून राहतील ज्यात या न्यायालयाने एकीकडे मुख्य न्यायदंडाधिकारी ⁶¹६१ आणि दुसरीकडे सीएमएम / डीएम यांच्या क्रियाकलापांचे स्वरूप विचारात घेतल्यानंतर असे म्हटले की सीजेएम अधिनियम २००२ च्या कलम १४ अंतर्गत सुरक्षित मालमत्तेचा ताबा घेण्यासाठी सुरक्षित कर्जदाराच्या विक्रीवर प्रक्रिया करण्यास सक्षम आहे कृती करा. मात्र, वकिलाला न्यायालयाचा अधिकारी आणि कायद्याने त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील संबंधित सीएमएम/डीएमच्या अधीनस्थ मानले जावे, या आतापर्यंतच्या मताचा विचार करता त्या निर्णयावर भाष्य करणे अनावश्यक आहे. "कार्यात्मक अधीनता" चाचणी लागू करण्याच्या या व्याख्यामुळे ६० (२०१९) २० एससीसी ४७ ६१ थोडक्यात, "सीजेएम" २००२ कायदा लागू करण्याचा कायदेशीर हेतू आणि हेतू पुढे जाईल. २००२ च्या कायद्याच्या कलम १४ (१) अन्वये पारित केलेल्या आदेशाची अंमलबजावणी करण्यासाठी सहाय्यक म्हणून ऍडव्होकेट कमिशनर नियुक्त करणे सीएमएम/ डीएमला खुले असेल, असे आमचे मत आहे.

४५. सध्याच्या अपील ⁶²६२ मध्ये मुंबई उच्च न्यायालयाने दिलेला निर्णय आणि आदेश हा चांगला कायदा नाही असे घोषित करण्यात आले आहे. केरळ, मद्रास आणि दिल्ली या तीन उच्च न्यायालयांनी विचाराधीन प्रश्नावर दिलेला निकाल आम्ही कायम ठेवतो.

४६. ऍडव्होकेट कमिशनर नेमण्याच्या सीएमएम/डीएमच्या अधिकाराविषयी मद्रास उच्च न्यायालयाने घेतलेल्या मताशी आम्ही सहमत असलो तरी कर्जदारांनी दाखल

60(२०१९) २० एस सीसी इस ४७

61थोडक्यात, "सीजेएम"

62तळटीप क्र. ५ पहा

केलेला २०२० चा विशेष अनुमती याचिका (दिवाणी) क्रमांक १२०११ / २००२ च्या अधिनियमाच्या कलम १४ च्या कलम (१) ते (९) चे पालन किंवा अनुपालन न करण्याबद्दलच्या पहिल्या मुद्द्यापुरता मर्यादित राहून प्रवेशासाठी स्वतंत्रपणे सुनावणी घेण्याची आवश्यकता आहे. त्या मुद्द्याचे उत्तर उच्च न्यायालयाने सुरक्षित कर्जदाराच्या बाजूने आणि कर्जदारांच्या विरोधात दिलेल्या निकालाच्या परिच्छेद १० आणि ११ मध्ये दिले आहे. त्यातील अचूकतेचा विचार स्वतःच्या गुणवत्तेवर करावा लागेल.

४७. वरील बाबी लक्षात घेता:

(१) सुरक्षित कर्जदारांनी दाखल केलेले अपील ⁶³६३ मंजूर आहे. परिणामी मुंबई उच्च न्यायालयाने दिलेला आक्षेपार्ह निर्णय व आदेश रद्द बातल ठरवला जातो आणि विषय रिट याचिका ⁶⁴६४ फेटाळली जाते.

(२) मद्रास उच्च न्यायालयाच्या आक्षेपार्ह निर्णय आणि आदेशाविरोधात कर्जदारांनी दाखल केलेली विशेष अनुमती याचिका ⁶⁵६५ सध्याच्या प्रकरणातील वस्तुस्थितीच्या परिस्थितीत २००२ कायद्याच्या कलम १४ च्या कलम (१) ते (९) चे पालन किंवा अनुपालन न करण्यासंबंधी मर्यादित मुद्द्यावर (पहिला अंक) ४.३.२०२२ रोजी प्रवेशासाठी डीलिंग करण्यात आली आहे.

(३) खर्चाबाबत कोणताही आदेश नाही.

63 दिवाणी अपील क्र/२०२२ @ एसएलपी एस (दिवाणी) अपील क्रमांक ३०२४०/२०१९; दिवाणी अपील क्र..../२०२२ @ एसएलपी (दिवाणी) क्र. २०५५/२०२०; दिवाणी अपील क्रमणक/२०२२ @ एसएलपी (दिवाणी) क्रमांक.../२०२२ @ डायरी क्र. १७०५९/२०२०; आणि दिवाणी अपील क्रमांक/२०२२ @ एसएलपी (दिवाणी) क्रमांक/२०२२ @ एसएलपी (दिवाणी) क्र .../२०२२ @ डायरी क्र. २३७३३/२०२० (तळटीप क्रमांक ५)

64 रिट याचिका (एल) क्रमणक २८४८०/२०१९ (तळटीप क्र. १७)

65 एसएलपी (दिवाणी) क्रमांक. १२०११/२०२० (तळटीप क्रमांक. ७)

प्रलंबित अर्ज असल्यास ते निकाली काढले जातात.

अपील निकाली काढण्यात आले आहे.

विशेष अनुमती याचिका (दिवाणी) क्र बर ३०२४० /२०१९मधून दिवाणी अपील क्र.६३/
२००२ ; @ विशेष अनुमती याचिका (दिवाणी) क्र बर २०५५/२०२० उद्भवलेले दिवाणी
अपील क्र. २०२२ ; दिवाणी अपील क्रमांक २०२२ @ विशेष अनुमती याचिका (सिविल) ना.
२०२२ ची @ २०२० ची डायरी क्र बर १७०५९; आणि दिवाणी अपील क्रमांक २०२२ @
विशेष अनुमती याचिका (दिवाणी) क्र.२०२२ ची @ २०२० ची डायरी क्रमांक २३७३३
[तळटीप क्रमांक ५] रिट याचिका (एल) २०१९ ची क्रमांक २८४८० [तळटीप क्रमांक १७] ६५
विशेष अनुमती याचिका (दिवाणी) क्रमांक १२०११ ऑफ २०२० [तळटीप क्र.७]

XXXXXX

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाचा मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/तिच्या
मातृभाषेत त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही
कारणाकरता वापर करता येणार नाही. तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच व्यावहारिक

आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरीता वैध मानला जाईल.

XXX